

AUKŠTAITIŠKAS **formatas**

ŽURNALAS UTENAI, ANYKŠČIAMŠ, MOLĒTAMŠ IR ...

Nr 3(96)
2023

2 Didelis svoris tapo problema susirasti darbą

8 Gyventojų skaičiaus mažėjimas – nebūtinai blogis

31 Liko tik dvaro šuo

KAINA 2 EUR

Veterinarijos klinika Akeso

www.akesovet.lt

Akeso - vieta, kur augintiniai tampa sveiki ir laimingi!

Deltuvos g. 10b, Ukmergė
Tel. 8 676 30 232
El.p. registratura@akesovet.lt

**Dirbame
visomis savaitės
dienomis**

Darbo laikas
I-V: 09.00 - 20.00
VI: 09.00 - 20.00
VII: 09.00 - 18.00

Debesys pro siūruojančius motiejukus kaip kūdikio akys. Bemintės. Kokią nori, tokią prasmę įdėk. Arba neįdėk. Jie plauks, jungsis, skirsis, persidengs, keis pavidalus. Net išliję debesys bus. Kaip katpėdėlės, smilgos, šunramunės, žliūgė. Gal ne ant šito kalnelio, gal kiek toliau, bet jos augs.

Ir vėjas šiurens žoles, bėgios smilgų viršūnėmis ir rengs išbandymus žaliai vabalui, kaip tik šią saulėtą popietę susiruošusiam atrasti nežinomas amerikais. Ir vandenys per išdegintus pušynus ir vėsius slėnius tekės veikiami savų gravitacijų į tolimas jūras.

Tobuloje ramybėje, santarvėje su savim bei pasauliu, nes nepažįsta vienvėdis ir baimės numirti, žali žolių plaukai vynioja apie srovės nugalintus akmenis upių pakraščiuos.

Vienatvė ir mirtis juk iš esmės apie tą patį. Apie atskyrimą, prarastą jungtį.

Ar bus ten žolių kalneliai, nuo kurių galėsiu stebėti debesį, klausytis, kaip vėjas bėga lapais, uosti kažkur netoliese augantį grybą.

Jei turėčiau tokį tikėjimą, kad niekas nesibaigs...

Ir ką? Ir ką tu darytum kitaip, jeigu tvirtai žinotum, kad po šio gyvenimo kito gyvenimo nebebus?

Akimirksniui skubančio vabalo šešėlis uždengia tavo žvilgsnį, ir aš nebespėju įskaityti, kas jame – pašaipa, ironija ar nuostaba.

Pagarbiai
Gražina Šmigelskienė

AUKŠTAITIŠKAS formatus

2023 Nr. 3 (96)

Ketvirtinis žurnalas

- Leidėjas – UAB „Anykštos redakcija“. ISSN 1822-8615
- Adresas: Vilniaus g. 29, LT-29145 Anykščiai
- Tel. (8 381) 59 458, el. p. anyksta@anyksta.lt
- Tiražas 3000 egz.
- Žurnalas eina nuo 2007 lapkričio mėn.
- Spausdino UAB „Lietuvos ryto spaustuvė“.

Vyriausioji redaktorė Gražina Šmigelskienė 8 687 25 892.

Redaktorės pavaduotojas Rytis Kulbokas 8 679 14 241.

Žurnalistai ir bendradarbiai: Robertas Aleksiejūnas 8 671 76 995, Vytautas Bagdonas, Alvydas Balanda, Lina Dapkienė, Daiva Goštautaitė - Oškeliūnienė, Raimondas Guobis, Jonas Junevičius, Tautvydas Kontrimavičius, Jolanta Matkevičienė, Sigita Pivorienė 8 623 71 239, Elvyra Sabalytė, Šarūnas Subatavičius, Austėja Šmigelskaitė, Vidmantas Šmigelskas 8 618 25 835, Rimantas Vanagas, Skaistė Vasiliauskaitė - Dančėnienė.

Kalbos redaktorė Lina Dapkienė.

Projektų vadovė Monika Leonavičienė.

Dizaineris Kęstutis Vasilūnas.

Viršelio nuotraukoje: „Šviesių žmonių parkelio“ kūrėjas Marius Lucka

(Jono Junevičiaus nuotrauka).

Už reklamos turinį redakcija neatsako. Rankraščiai negrąžinami. Perspausdinti publikacijos arba jų dalį galima tik gavus raštišką redakcijos sutikimą.

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas projektą „Atgimstantys dvarai“ remia 5500 eurų.

t u r i n y s

...tema.....2psl...

Didelis svoris tapo problema susirasti darbą

...be...diktofono.....5psl...

Išsaugokime žmonėms bent apšvietimą

...iš...pirmų...lūpų.....5psl...

Ką svarbu žinoti pensinio amžiaus darbuotojui?

...situacija.....8psl...

Gyventojų skaičiaus mažėjimas – nebūtinai blogis

...laisvės...karta.....12psl...

Keliautojas Antazavėje kuria „Šviesių žmonių parkelį“

...atmintis.....16psl...

Lyg meteorą švytintis pėdsakas

...dvarai.....21psl...

Vidiškių dvarą nuo sunykimo gelbėjo asmeninėmis lėšomis

...dvarai.....27psl...

Atgyja Kamariškių dvarvietė

...dvarai.....31psl...

Liko tik dvaro šuo

...Molėtų...žinios.....36psl...

Molėtuose gyvenamųjų būstų artimiausiu metu tikrai nebetrūks

...Aukštaitijos...kodas.....38psl...

Festivalyje „CONCRETE ART FEST“ buvo maišomas betonas ir muzika

...kokteilis.....39psl...

13 klausimų Linui Mikutai

...kokteilis.....39psl...

Vyžuonose sukurtas siaubo filmas

Didelis svoris tapo problema susirasti darbą

Su žmogumi, turinčiu didelį antsvorį – Sauliumi – susipažinau šį pavasarį, kai atvyko su mašina ir, iš jos nė nelipdamas, paklausė, ar mes neturime ūkinių svarstyklių, nes jam reikia pasisverti. Tada išgirdau, kad žmogus vartoja specialius vaistus, kurie mažina apetitą. Dėl svorio nėra taip jau lengva ir iš mašinos išlipti. Buvo akivaizdu, kad antsvoris trukdo šiam piliečiui gyventi visavertišką gyvenimą. Nutariau plačiau pakalbinti šį žmogų, kurį vietiniai ir aplinkinių kaimų gyventojai neretai pavadina žmogumi-kalnu... Saulius dėl to, pasirodo, nepyksta, neįsižeidžia, tik patikslina: „Žmogus-kalnas gyvena ant kalno.“

... Lina Dapkienė >

Svėrė 182 kg

Pasiteiravus, kur gydos ir koks buvo didžiausias svoris, Saulius pasakojo, kad svarstyklės yra rodžiusios net 182 kilogramus. „Anykščiuose nesigydu, tik Panevėžy. Man gydytoja sakė: „Maistas – tavo priešas. Išrašė vaistų, kurie slopina apetitą. Ir tikrai nebuvo apetito, nukrito keliolika kilogramų. Kiek tiksliai numečiau, nežinau. Gal maždaug 15-os kilogramų neliko. Vaistai padėjo.“

Sauliui buvo diagnozuotas III laipsnio nutukimas. „Gydytojos yra įrašyta „morbidinis nutukimas“. Paklausiau jos, ką tai reiškia. Atsakė, kad mirtinas.“ Ir iš tiesų, internete, paieškoje suvedus terminą morbidinis, pateikia atsakymą, kad šis nutukimas siejamas su rimtais sveikatos sutrikimais ir kad kelia grėsmę žmogaus gyvybei.

Nutukimas ne nuo vaikystės

Paklaustas apie paveldėjimą, paneigė tą faktą: „Tėvai nebuvo iš stambesnių, o ir aš pats sportavau, imtynes penkerius metus lankiau. Turėjau nuostabų imtynių trenerį – imtynininką Artūrą Sudeikį, kurį aš prisimenu su pagarba ir galiu kalbėti apie jį tik gražiausiais žodžiais. Jis man atstojo ir tėvą, ir brolių. Tėčio netekau, kai man buvo vieneri metukai. A. Sudeikis Kavarske

► Saulius, be akivaizdaus didelio antsvorio, turi ir sveikatos sutrikimų. Visa tai labai apsunkina vyrų gyvenimą.

dirbo imtynių treneriu, po to Anykščių kūno kultūros ir sporto centre. Artūras – labai geras treneris. Pagarba jam. Nežinau, ar dar dirba, nes dešimt metų už mane vyresnis jis.“

Pasiteiravus, ar toks tvirtas vyrukas

visus įveikdavo per imtynes, Saulius šyptelėjo, kad dviem yra sulaužęs ranką. „Imtynėse visko būdavo. Dviem ranką sulaužęs esu. Bet sporte visko nutinka. Tiesa, vienas vaikinukas, kuriam netyčia sulaužiau ranką, koks

► Saulius (dešinėje) armijoje su uzbeku po pratimų ant vadinamojo „turniko“.

laimingas buvo! Sakė: „O, nereikės per pamokas rašyt.“

Kai buvo armijoje, Saulius svėrė 80 kilogramų, tad tas didelis svoris pradėjo augti vėliau.

Nors toną svertum – neįgalumo neformins

Saulius gali vaikščioti – sąnariai dar laiko. Paklaustas, ar turi nustatytą kokią nedarbingumą, Saulius atviravo, kad niekas jam neformina jokio nedarbingumo lygio, nors medikai yra diagnozavę jam įvairių sveikatos sutrikimų. „Visi gydytojai sako, kad nutukimas yra liga. Štai įrašyta – morbidinis nutukimas ir dar kiek visko. Bet žmogus gali nors toną sverti, jam niekas neįgalumo neformins, nes nėra įstatymuose įrašyta“, – rodė medikų pažymas ir atviravo dėl esamos medicinos sistemos. – Kai kurie vaistai kompensuojami, kai kurie – ne. Štai visai neseniai 167 eurus sumokėjau bendrai už du vaistus. Vieni riebalus

naikina, kiti apetitą „muša“.

Iki pensijos, pasirodo, šiam piliečiui dar toli gražu – jis 1970-ųjų gimimo.

„Nebeturiu nugaros, stuburo. Pusiau skauda. Jei stuburas laikytų, būtų kita šneka. Žmogui su atsoriu yra sunku. Ir visi tau pabrėš: ai, ėdi per daug, tu toks ir anoks“, – atviravo Saulius.

Yra dirbęs apsaugos darbuotoju ir Maximoje

Kaip teigia Saulius, svoris ėmė augti tada, kai „sėdo apsaugoj“ – būtent nejudrus gyvenimo būdas ir netaisykliniga mityba padarė savo...

Dėl per didelės kūno masės Saulius jau kuris laikas negali susirasti darbo, tačiau turi įvairios darbinės patirties. „Dabar susirasti darbą man – kaip išlošti loterijos bilietą su milijonu. Esu dirbęs Pavenėžio „Ekranos“ kineskopų gamykloj 15 metų, kol bankrutavo. O juk „Ekranas“ buvo viena didžiausių Europoje spalvinių kineskopų

gamintojų. Tada Pavenėžio autobusų parko apsauginiu dirbau. Iš viso 8 metus ten naktimis išdirbau. O žinot, kaip žmogui kenkia darbas naktimis? Juk prieš naktinį darbą pamiegi. Kai visi keliasi, tu pavalgai ir eini miegoti. Visiškas išsibalansavimas organizmui, ir labai kenksmingas sveikatai dėl maitinimosi ritmo nebuvimo. Po septynių valandų budėdavau, kol autobusai stovėdavo: nuo 22.00 iki 5.00 val. Už naktines beveik nieko gi nemokėdavo. Tik atsakydavo: „Nepatinka, eik kitur ieškot“. Kai naują autobusų parką pastatė, tai įvyko permainos darbuotojų kolektyve.“

„Dar dirbau poliklinikoje apsauginiu, bet užėjo pandemija. Dvejus metus dirbau prie statybų, bet krizė užėjo, atleido pagal bankrotą. Žodžiu, nei iš vienos darbovietės pats neišėjau, esu lojalus darbuotojas. Tiesa, Maximoje buvo kiek kita situacija“, – pasakojo Saulius, turintis ir kroviko patirties, bet darbas ten buvo nelengvas dėl itin mažo ploto ir siaurų takelių – sunku stambesniai žmogui ir beapsisukti su prekėmis.

„Maximoje „pagruščiku“ dirbau, bet sakydavo: „Nelipk ant palipuko – sulaužysi. Gerai, tegu lipa tie, kurie nesulaužys. Be to, žinot, kiek ten tos vietos apsisukti žmogui? Mažutėse kišenytėse nėra šansų apsisukti. Vos įlendi su palete, išvartai. Daugiau darbo pridarai, nei padarai. Pats realiai įvertinau padėtį, išėjau“, – atviravo pašnekovas.

Pasiteiravus, ar norėtų kurįs darbuotoju apsaugoje ar vairuotoju, Saulius linktelėjo: „Žinoma, kad norėčiau. Tik su kompiuterinėmis programomis gal kiek sunkiau būtų įprasti dirbti. Teises Anykščių transporte išlaikiau, kai man 19 metų buvo, tad jau 34 metus važinėju. Vairuotoju tikrai galėčiau. Kita vertus, aš realiai vertinu savo padėtį – kas mane tokį norės priimti? Gydytojai kartoja: liga tas nutukimas. Liga, bet grupės jokios neformina.“

Tik „ačiū ir šaunuolis“

Saulius papasakojo situaciją, kai, dirbdamas autobusų parke, sulaukė rimtą vagiųjų. „Kiek ten visokių būdavo smulkesnių pažeidimų, nė nevardysiu: kiek esu išvaikęs, kiek su kuro bakeliais pagavęs. Kartą žiūriu: kruta kažkoks, man įtartinas, besislėpdamas, bet ne vairuotojas. Aš vairuotojus visus iš matymo pažinojau. Tas įtartinas ilgą laiką puolė bėgti, aš jį staigiai paguldžiau. Antras to vagišiaus kompanionas kaip ir „dabojo“, bet pasišalino, pabėgo. Žiūriu, kad

išlaužtos autobuso durys. Iškviečiau policiją. Padarė asmens kratą. Išėmė du ilgus smeigus po 30 centimetrų – jie skirti durti, su rankenom tokie, dujų balionėlį atėmė, ir dar visokių ten. „Oho, kokį tu sulaikei! Tau turėtų premiją kokią išrašyt“, – kartojo man policininkai, ir ne kartą. Po dienos kitos vėl, kai jau buvo tie nusikaltėliai išaiškinti, dar paklausė manęs pareigūnai: „Tau turbūt turėjo premiją skirt? Tie du buvo pasiruošę bet kam.“ O autobusų parko viršininkas, mane sutikęs, tik tą patį sakydavo: „Na, šaunuolis. Ačiū, sulaikei. Gerai dirbi. Ačiū, šaunuolis“. Tai aš jam ir pasakiau: „Ačiū ir šaunuolis nei aš, nei vaikai nevalgo“. Gal pusmetį buvo toks įsižeidęs už tai, ką aš jam pasakiau“.

Pašnekovas nevengia ir pajuokauti: „Šiaip ar taip, visos ligos – nuo nervų, tik viena nuo malonumo.“

Maistas pagal kišenę

Paklaustas apie maitinimosi įpročius ir ką labiausiai mėgsta, Saulius atsakė: „Žmogus daug ką mėgsta, tik reikia pagal kišenę žiūrėt. Kišenė kai „nėša“, tai...“

Pašnekovas neslėpė, kad antsvoris trukdo gyventi, bet prisitaikyti pagal griežtas gydytojų rekomendacijas – irgi nelengva.

„Man tinka tie konservuoti dalykai: konservuoti agurkai, pomidorai. Kai kas išmeta, kai metus kitus prastovi sandėliukuose, o man jie – pats tas“, – kalbėjo pašnekovas.

Saulius atviravo, kad labai mėgsta „maslionką“ – pasukas. „O, tai pats skaniausias dalykas, – sakė vyras ir piktinosi dabartinėmis kainomis: – Lašinių kilogramas dabar 12 eurų kainuoja, kitur – dar brangiau. Europėjam, vadinas. Žinot, mums iki Europos – kaip man pėsčiam iki mėnulio ir atgal. Europiniai pinigai žmones labai pakeitė.“

Brangina gimtąją sodybą

Saulius yra gimęs, augęs Šovenių kaime. Lankė netoliese veikusią Budrių pradžios mokyklą, o po aštuonių klasių, baigtų Kavarske, įstojo į žemės ūkio specialybę Anykščių proftechninėje mokykloje. Nors kurį laiką gyveno Panevėžyje, visada atvažiuodavo į gimtinę. „Tą trobą, statytą 1933 metais

mano senelio, iš manęs atimtų tik tokiu atveju – jei prie sienos pastatytų ir sakyti „sušaudom“.

Paklaustas apie kaimo ateitį, pašnekovas atsakė: „Kiek čia to kaimo belikę? Kur darbo vietų rasti?

Tai ir gyvena kaimuose pensininkai, kurie jau pensijas gauna, bet dar kruta. Dar ūkininkai gali pragyventi. Kitiems tenka važinėti į darbą, kas turi galimybę.“

Pasak Sauliaus, dabar viskas sąmoningai daroma, kad žmogus eitų pirkti maisto į prekybos centrus: „Visokie paukščių, gyvūnų gripai, marai. Nebeduoda žmogui pačiam auginti, o veja į prekybos centrus. Nebeaugina kaimo žmonės kiaulių, nes reikalavimus nesvietiškus surašė. Viena kita karvė kaimuose belikus. Kiek gauna kaimo močiutė už litrą pamelžto pieno? Gal 17 centų? O kiek mokam prekybos centre?“

Rublio vertę prisiminus

„Prie ruso“ visi dejavo, kad nėra, ką pirkti. Bet prie konteinerių niekas nestovėjo. Iš 60 arų kiekvienoj gryčioj būdavo lašinių, duonos. O dabar? Ir „Maisto bankas“, ir kas? Ogi prie konteinerių vis tiek pamatysi vieną kitą vargšą. Kodėl taip? Arba štai: dabar eina mokinukas į mokyklą, turi neštis tualetinio popieriaus iš namų,“ – teigė pašnekovas.

„Prisiminkim 1968 metus. 3 ha 30 arų linų laukas. Dviese išrovė visus linus kruvinom rankom, gavo 200 rublių. Tai realus pavyzdys. Kokia vertė to rublio tuomet? O dabar euro vertė kokia?“ – klausė Saulius.

Saulius turi sūnų, tad žino, kokie yra šeimos poreikiai, ir kaip tas euras sunkiai uždirbamas.

prospektas

- Ar esate susidūręs su atvejais, kai dėl sveikatos žmogus nebegali susirasti darbo, o neįgalumas jam nepriklauso?

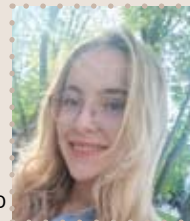
- **Kęstutis Jacunskas, Anykščių rajono savivaldybės pirminės sveikatos priežiūros centro direktorius:**

- Kai yra didelis antsvoris, ir jau trukdantis žmogui gyventi pilnavertį gyvenimą, pacientas kreipiasi į savo šeimos gydytoją, prašydamas nustatyti netekto darbingumo lygį. Tuomet šeimos gydytojas surenka visų gydytojų specialistų (pvz., gydytojo kardiologo, neurologo ir kitų) išvadas apie paciento būklę – juk sąnariams yra didžiulis apkrovimas, tad reikia įvertinti klubų ir kelių sąnarius, be to, būtina iširti širdies ir kraujagyslių sistemą ir taip toliau. Be to, paprastai greta būna ir cukrinis diabetas. Šeimos gydytojas visas išvadas išsiunčia į nedarbingumo vertinimo tarnybą – ten kompetentinga gydytojų komisija vertins pagal pateiktas specialistų išvadas. Tikėtina, kad šiuo atveju dar ne viskas iki galo buvo atlikta, o gal koks nesusipratimas įvykęs. Nedarbingumo vertinimo sistema veikia. Kai visi gydytojai specialistai surašo pagrindines diagnozes, komplikacijas ir gretutines ligas, klinikinę diagnozę, tik tada jau matyti tikroji padėtis. Mano nuomone, bent jau „III nedarbingumo grupė“, kaip yra įpratę žmonės sakyti ne medicinos terminais, yra tikėtina.

- **Vitalija Gudėnaitė, anykštėnė, dietistė:**

- Niekada neteko susidurti su tokiu atveju. Tiksliau būtų klausti šeimos gydytojų, darbo teisės specialistų. Šiuo atveju sunku pasakyti, ar yra spraga – reikėtų kiek tiksliau įsigilinti į darbingumo lygį nustatantį tvarkos aprašą ir bendrą reglamentuojančią įstatyminę bazę. Mano žiniomis, visų pirma yra sudarytos sąlygos su šeimos gydytojo siuntimu lankytis gydytojo dietologo konsultacijose dėl svorio kontrolės, gydymo. Visų antra, esant sunkiai būklei, dėl nutukimo, natūralu, kad greičiausiai asmuo turi ir išsivysčiusių lėtinių ligų bagažą? Tuomet pagal ligų kriterijus yra vertinamas darbingumo lygis, bet tik tuo atveju, kai buvo pasitelktos visos kitos priemonės esamai būklei pakeisti. Ir jei jas įvykdžius (siuntimai pas specialistus ir t. t.) būklė yra vis tiek prasta, komplikuota, tuomet jau vertinamas nedarbingumo lygis, esant lėtinėms ligoms ir t. t. Visgi nutukimas priskiriamas ligai, kuris didina daugelio lėtinių ligų išsivystymo riziką: antro tipo cukrinį diabetą, kraujagyslių ligas ir t. t. Žvelgti vien tik iš siauros perspektyvos, kad dėl nutukimo turėtų būti išduodamas neįgalumas, nebūtų teisinga, verčiau pačiam asmeniui reikėtų susirūpinti savo būkle ir laikui bėgant tvarkingai grįžti į darbo rinką. Tereikia noro vardan geresnės savijautos ir sveikatos! O jeigu to noro yra, galimybių pagerinti dabartinę būklę, manyčiau, tikrai yra.

Išsaugokime žmonėms bent apšvietimą

... Robertas Aleksiejūnas >

Įprasta, kad, atėjus rudeniiui, viešojoje erdvėje pasirodo daug diskusijų apie švietimą, tačiau nemažiau populiaru tema tarp žmonių yra ir apšvietimas. O klausimas labai paprastas – ar tamsiais vakarais reikia apšviesti didesnių kaimų ir gyvenviečių gatves?

Šia tema daug kartų teko kalbėtis su kaimuose gyvenančiais žmonėmis ir dalies jų išsakytos mintys nustebino.

Štai vienas kaime gyvenantis vyresniojo amžiaus vyras kalbėjo, kad gatvių apšvietimą reikia apskritai išjungti. Esą, kam švaistyti pinigų brangiai kainuojančiai elektros energijai, kai vakarais kaime tiesiog nėra kur eiti.

Yra šiuose žodžiuose nemažai tiesos – juk daugelyje kaimų jau nebelikę mokyklų, bibliotekų, kultūros namų. Mažėjant gyventojų skaičiui, duris kaimuose užveria net iki tol kaimuose sėkmingai gyvavusios nedidelės parduotuvėlės.

Vyresniojo amžiaus žmonės tamsiais rudens vakarais dažniausiai laiką leidžia prie televizorių, dar kaimuose likęs jaunimas įnikęs į kompiuterių ir mobiliųjų telefonų ekranus.

Tiesa, yra ir kitokių nuomonių. Žmonės kaimuose kalba, kad gatvės privalo būtinai būti apšviestos, o apšvietimas įjungiamas ne keilioms simbolinėms valandoms, o mažiausiai iki vidurnakčio.

Dabar tokie laikai, kai reikia stipriai taupyti, todėl, ko gero, mažai kas nustebns, jei ir vėl daugelio Utenos regiono kaimų gatvės vakarais skendės tamsoje. Tačiau kyla natūralus klausimas – o kur bus padėti gatvių apšvietimo sąskaita sutaupyti pinigai?

Kodėl už tuos sutaupytus pinigus valdžia negalėtų žmonėms nupirkti, pavyzdžiui, prožektorius? Šio prietaiso greičiausiai visai ir pakaktų nubėgti iki artimiausio kaimyno pasiskolinti

druskos. Už sutaupytas lėšas dar daugiau būtų galima nupirkti žvakčių – lai tamsiais vakarais spindi jų šviesa languose ir nušviečia tamsoje paklydėliams kelią...

Be to, gatvių apšvietimą kaimuose galima išjungti per pilnatį – gatvių apšvietimas tik užgožia natūralų mėnesienos spindesio grožį.

Bandau įsivaizduoti, koks kultų žmonių pasipiktinimas, jeigu kažkam šautų į galvą gatvių apšvietimo sąskaita taupyti miestuose: Utenoje, Ignalinoje, Molėtuose... Štai šioje vietoje ir reikėtų pamiršti prieš tai išsakytas ironiškas mintis ir susimąstyti – ar mes už tokią Lietuvą kovojom, kad šiandien tamsiais rudens vakarais klaidžiotume tamsiomis gatvėmis?

Dar ilgai, maždaug iki Visų Šventųjų, daugelis kaimų ir gyvenviečių vakarais skendės tamsoje. Daugiau šviesos jose pasirodys tik niūrų lapkritį, kuomet įprastai įžiebiamas gatvių apšvietimas. Kaip kalbėjo prieš tai mano minėtas vyras, palikti šiltus namus ir kažkur blaškytis, matyt, bus mažiausiai noro.

Tačiau... kaip bus gera pro langą stebėti, kad kaime, kurio buvusios mokyklos, bibliotekos ar kultūros namų langai skendi tamsoje, bent gatvėje dar kažkiek likę tos šviesos.

O ką bekalbėti apie kaimyną, kuris, kaip viename savo kūrinyje dainuoja atlikėjas Marijonas Mikutavičius, per Kalėdas ateis su dideliu buteliu vyno... Juk dar jam po to teks į savo namus sugrįžti.

Nebeliko daugelyje kaimų švietimo, tad išsaugokime žmonėms bent apšvietimą.

iš pirmų lūpų

Ką svarbu žinoti pensinio amžiaus darbuotojui?

AF pasidomėjo, ką svarbu žinoti pensinio amžiaus darbuotojui? Į klausimus atsakė Valstybinės darbo inspekcijos Darbo teisės skyriaus vedėja – vyriausioji darbo inspektorė Ieva Piličiauskaitė.

- Kokios Darbo kodekse yra numatytos garantijos darbuotojams, kuriems iki pensinio amžiaus liko vos keleri metai?

- Darbdavys, norėdamas šiuos darbuotojus atleisti iš darbo darbdavio iniciatyva be darbuotojo kaltės, turi įspėjimą apie sutarties nutraukimą pateikti gerokai anksčiau, mat įspėjimo terminai dvigubinami darbuotojams, kuriems iki įstatymų nustatyto senatvės pensijos amžiaus likę mažiau kaip penkeri metai, bei trigubinami darbuotojams, kuriems iki įstatymų nustatyto senatvės pensijos amžiaus likę mažiau kaip dveji metai.

- Ką turi daryti prie pensinio amžiaus artėjantis darbuotojas?

- Prie pensinio amžiaus artėjantis darbuotojas, pageidaujantis dirbti ir sulaukęs senatvės pensijos amžiaus, nieko specialiai daryti neturi, t. y. neturi darbdaviui teikti prašymo dėl tolesnio jo darbo ar pan.

- Kaip turėtų pasielgti pensinio amžiaus darbuotojas, jei pageidauja darbo sutartį nutraukti savo iniciatyva?

- Tuo atveju, kai pagal neterminuotą darbo sutartį dirbantis darbuotojas, sukakęs senatvės pensijos amžių ir įgijęs teisę į visą senatvės pensiją, dirbdamas pas tą darbdavį, pageidauja nutraukti darbo sutartį savo iniciatyva, turi raštu įspėti darbdavį prieš 5 darbo dienas, t. y. taikomas trumpesnis įspėjimo terminas (kitais atvejais jis būtų 20 kalendorinių dienų).

- Kokia išeitinė išmoka priklauso darbo sutartį nutraukiančiam pensinio amžiaus darbuotojui?

- Pagal neterminuotą darbo sutartį dirbančiam darbuotojui, sukakusiam senatvės pensijos amžių, įgijusiam teisę į visą senatvės pensiją dirbant pas tą darbdavį ir dėl šios priežasties nutraukiančiam darbo sutartį, išmokama dviejų jo vidutinio darbo užmokesčių dydžio išeitinė išmoka, o jeigu darbo santykiai tęsėsi trumpiau negu vienerius metus, – vieno jo vidutinio darbo užmokesčio dydžio išeitinė išmoka.

Utenoje pradėjo veikti kolumbariumas

Rugsėjo mėnesį Utenos miesto kapinėse atidarytas kolumbariumas, kuriame 190 nišų. Kapines administruojančios

Utenos miesto seniūnijos seniūnė Edita Urbonienė AF sakė, kad kiekviena niša – tai lyg ir šeimos kapas, kuriame palaidoti galima keturias urnas.

Nišos suteikiamos nemokamai, velionio artimiesiems kainuoja tik užrašo ant plokštės iškalimas.

Utenos miesto kapinių kolumbariumas jau antrasis rajone. Prieš keletą metų pradėjo veikti Vyžuonių kapinių kolumbariumas. Jau pirmosiomis kolumbariumo veikimo dienomis buvo užimtos devynios nišos. Pasak E. Urbonienės, keli uteniškiai urnas su artimųjų palaikais laikė namuose ir laukė kolumbariumo atidarymo: „Manau, kad kolumbariumas bus populiarus. Toks laidojimo būdas palengvina gyvenimą, sumažina išlaidas. Nereikia antkapių statyti, gėlių sodinti“.

Suvaldė Zarasų ligoninės krizę

Vasarą iš darbo pasitraukus Zarasų rajono savivaldybės ligoninės direktoriui Remigijui Lamanauskui ir dvylikai gydytojų, įstaigos veikla buvo paralyžiuota. Aiškintis situacijos į Zarasus vyko Sveikatos apsaugos ministras Arūnas Dulkys, o laikinai ligoninei vadovauti ėmėsi Zarasų rajono savivaldybės vicemerė Olga Podolskienė.

AF pakalbinta O. Podolskienė sakė, kad dabar laikinuoju ligoninės vadovu paskirtas Kęstutis Stankaras – kaunietis gydytojas, kuris Zarasuose lankėsi kartu su ministru ir pats pasisiūlė padėti. Ligoninei pavyko rasti kelis naujus gydytojus, grįžo kai kas iš išėjusių kartu su R. Lamanausku. „Tarp išėjusių iš darbo buvo ir 76-erių, 78-erių metų gydytojai. Aišku, kad jie šiaip ar taip ilgai nebebūtų dirbę, o buvęs direktorius paskatino kritinę masę išeiti kartu“, – dėstė O. Podolskienė.

Išduota per 200 apsaugos nuo smurto orderių

Nuo šių metų liepos 1 dienos iki rugpjūčio mėnesio pabaigos Utenos apskrityje išduoti 238 apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje orderiai.

Utenos rajone išduoti 53, Anykščių rajone – 50, Ignalinos rajone – 38, Molėtų rajone – 37, Zarasų rajone – 29, Visagine – 31 orderis.

Įsigaliojus naujos redakcijos Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymui, nuo šiol, gavus pranešimą apie galimą smurtą artimoje aplinkoje, nustačius pavojų, policijos pareigūnas 15-os dienų laikotarpiui skiria apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje orderį. Tokiu atveju pavojų keliantis asmuo įpareigojamas laikinai išsikelti iš gyvenamosios vietos, jeigu jis gyvena su smurto artimoje aplinkoje pavojų patyrusiu asmeniu.

Stato viešbutį

Utenoje pradėtos ekonominės klasės viešbučio statybos. Viešbutį šalia Pramonės rajono stato viena iš verslininko Valdo Trinkūno valdomų įmonių.

Planuojama, kad apie 200 vietų turintis viešbutis bus skirtas Utenos įmonių darbuotojams. Iš Utenos kilęs verslininkas V. Trinkūnas valdo SPA „Vilnius“, turinčią padalinius Vilniuje, Druskininkuose ir Anykščiuose.

Regiono centre Utenoje ir po naujojo viešbučio statybų išliks aukštesnės klasės viešbučio niša.

Išaugo viešbučių ir restoranų apyvarta

Anykščiuose viešbučiai ir restoranai pernai pasiekė 7,3 mln. eurų apyvartą – 45 proc. daugiau nei ankstesniais metais, ir uždirbo 331 tūkst. pelno, paskelbė duomenų analitikos bendrovė „Scorify“.

Anykščiuose veikia virš 100 apgyvendinimo ir maitinimo įmonių, jose dirba 460 darbuotojų – per metus dirbančiųjų padaugėjo 17 proc. Regione mokamas vidutinis 900 eurų darbo užmokestis, o vidutinė įmonės skola „Sodrai“ siekia 3,5 tūkst. eurų – dukart mažiau, nei prieš metus.

„Anykščiuose veikia beveik tiek pat apgyvendinimo ir maitinimo įstaigų, kiek ir Druskininkuose, ir tris kartus daugiau nei Birštone, tačiau šiuose Pietų Lietuvos kurortuose didžiausią finansinį svorį sukuria didžiosios apgyvendinimo įstaigos – viešbučiai ir SPA centrai, tad finansiniam Anykščių regiono proveržiui kol kas dar trūksta didesnių viešbučių ir paslaugų teikėjų“, – teigė „Scorify“ verslo sprendimų vadovė Jurga Tamašauskaitė.

Kęstutis Yanago/BNS nuotr.

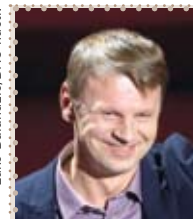
Reginai Šilinskaitėi, operos solistei, už dėmesį savo kraštui. R. Šilinskaitėi už ilgametę veiklą ir nuopelnus kuriant Molėtų krašto gyventojų kultūrinę, socialinę bei dvasinę gerovę suteiktas Molėtų rajono garbės piliečio vardas.

Roko Lukoševičiaus/BNS nuotr.

Žydrūnui Urbonui, treneriui, už Utenos socdemų įtakos Taryboje minimizavimą. Į Kosovą dirbti išvykęs krepšinio treneris Ž. Urbonas išsaugojo Tarybos nario mandatą, tačiau vargu ar pajėgs dažnai lankytis posėdžiuose.

Luko Balandžio/BNS nuotr.

Rolandai Kazlui, aktoriumi, už įtaką. Pagal apklausą, kurią atliko portalas „Delfi“, iš Molėtų kilęs aktorius R. Kazlas yra 7-as pagal įtakingumą Lietuvos visuomenininkas. 19-oje vietoje kitas garsus molėtiškis – dramaturgas Marius Ivaškevičius.

Valdui Trinkūnui, verslininkui, už nesėkmingas investicijas. Jo Anykščiuose valdyta žiniasklaidos priemonių grupė bliūkšta – pradžioje uždarytas laikraštis „Šilėlis“, dabar Lietuvos radijo ir televizijos komisija panaikino „Nykščių“ radijo transliavimo licenciją.

Keisis rinkimų apygardų ribos

Per 2024-ųjų Seimo rinkimus Utenos regione nesikeis tik Utenos rinkimų apygardos ribos. Kitų ribos dėl per mažo rinkėjų skaičiaus bus keičiamos.

Naikinama buvusi Molėtų–Švenčionių rinkimų apygarda, Molėtų rajonas jungiamas su Švenčionių rajonu ir iš jų formuojama Nalšios pietinė apygarda. Iš Ignalinos rajono ir Visagino savivaldybės bus sudaryta Nalšios šiaurinė rinkimų apygarda. Zarasų rajono gyventojai kartu su rokiškėnais rinks bendrą Seimo narį Selos rytinėje apygardoje.

Anykščių rajono gyventojai kartu su dalimi Panevėžio rajono gyventojų iki šiol priklausė Deltuvos šiaurinei apygardai. Po pakeitimo nuo Deltuvos šiaurinės apygardos bus atskirta Panevėžio rajono Velžio apylinkė, bet prijungta nemaža šiaurinė Ukmergės rajono dalis.

Baseiną valdys koncesininkas

Spalio mėnesį Molėtų rajono savivaldybė planuoja pasirašyti baseino koncesijos sutartį. Baseino vonia yra įrengta, bet dalis baseino vidaus patalpų apdailos darbų dar nėra atlikti.

Molėtų rajono savivaldybės administracijos direktorius Sigitas Žvinys AF sakė, kad pagal preliminarią koncesijos sutartį verslininkai per metus turės investuoti 0,5 mln. eurų ir baigti statybas, o savivaldybė vėliau šias lėšas kompensuos. Kas penkerius metus koncesininkas privalės atlikti einamąjį patalpų remontą, o savivaldybė įsipareigos kiekvienais metais išpirkti 5000 takvalandžių. Koncesijos sutartis bus sudaryta 15-kai metų. Verslininkai vienašališkai negalės nustatyti baseino paslaugų kainos kainas tvirtins Molėtų rajono savivaldybės taryba. Kol nėra sudaryta sutartis, Molėtų rajono vadovai koncesininko neįvardija.

Sujungti Molėtų ugniagesiai

Molėtai tapo antrąja šalies savivaldybe, kurios ugniagesių tarnyba prijungta prie Priešgaisrinio saugos ir gelbėjimo departamento. Pirmąja tokia savivaldybe buvo Radviliškis.

Kitose savivaldybėse toliau atskirai veikia po dvi skirtingo pavaldumo ugniagesių organizacijos. Ugniagesių tarnybos pavaldžios savivaldybėms, o Priešgaisrinio gelbėjimo tarybos – Vidaus reikalų ministerijos Priešgaisrinio saugos ir gelbėjimo departamentui. Dauguma pastarosios tarnybos darbuotojų yra statutiniai pareigūnai, o ugniagesių tarnybos gaisrininkai – pagal darbo sutartis dirbantys civiliai.

Pasikeitus Molėtų ugniagesių pavaldumui, jie netaps pareigūnais, toliau dirbs pagal darbo sutartis.

Molėtų rajono savivaldybės meras Saulius Jauneika reformą sakė vertinąs teigiamai: „Bendras ugniagesių pasirengimo, darbo organizavimo koordinavimas ir aprūpinimas specialia įranga duos, manau, visai kitokius rezultatus, negu veikiant atskirai“.

Šalia Utenos statomas krematoriumas

Utenos miesto Pramonės rajono pabaigoje, netoli kelio į Tauragnus, UAB „Amenus“ stato krematoriumą.

Dabartinis Utenos rajono savivaldybės administracijos direktorius Paulius Čyvas (nuotraukoje) AF sakė, kad kada projektas bus baigtas, nėra žinoma, nes jį įgyvendina privatininkai. Krematoriumo statyboms bandė priešintis artimiausios gyvenvietės – Mockėnų gyventojai, tačiau protestai rezultatų nedavė.

Žemės sklypų šalia Tauragnų kelio turėjo buvusio Utenos rajono savivaldybės mero Alvydo Katino žmona. Utenoje plačiai kalbėta, kad būtent iš mero žmonos žemės sklypą krematoriumo statyboms ir nusipirko verslininkai. Statybos leidimas buvo išduotas dar ankstesnės kadencijos Utenos rajono savivaldybės valdžios.

Planuojama vieta restoranui

Utenoje bus numatyta galimybė miesto centre, priešais buvusios pieninės pastatą, statyti restoraną.

Pasak Utenos rajono savivaldybės vicemero Rimanto Dijoko, Utenoje trūksta solidžios maitinimo įstaigos, todėl ir ieškoma vietos, kur galėtų verslininkai investuoti. Taip pat planuojama įveiklinti teritorijas aplink Vilniaus plentą – bendrajame miesto plane bus numatytos galimybės šalia kelio statyti logistikos terminalus ir kitus verslo objektus.

Bet operoje daugiau buvusių nei kosmose.

Alvydas Katinas, Utenos rajono savivaldybės tarybos narys, apie šios savivaldybės Kultūros ir meno tarybą:

„Kai kurie su kultūra turi tiek sąsajų, kiek aš su kosminių technologijų kūrimu.“

Plėtra, optimizavimas ir likvidavimas yra sinonimai

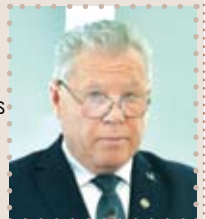
Imantas Umbražiūnas, Ignalinos rajono savivaldybės vicemeras, apie „plėtrą“:

„Vadinamieji plėtros projektai dabar orientuoti į susitraukimą, ir kitaip artimiausiu metu nebus.“

O jūs nežinote, kokie dabar laikai!?

Kęstutis Tubis, Anykščių rajono savivaldybės meras, apie Anykščių muziejaus modernizavimą:

„Kai reikia vaikų darželį renovuoti, mes pinigų neturime, o kai kasti bunkerius - pinigų turime.“

Gyventojų skaičiaus mažėjimas – nebūtinai blogis

Kiekvienais metais Utenos regione miršta 1500–2000 daugiau žmonių nei gimsta. Tačiau gyventojų skaičius Utenos regione nuo 2020 metų liepos 1 dienos iki šių metų liepos 1 dienos, Lietuvos statistikos departamento duomenimis, išaugo beveik 2000. Natūralią žmonių netektį kompensavo teigiama migracija.

... Vidmantas Šmigelskas >

Utena, kaip regiono centras, įsitvirtina

Gražiausiai atrodo Utenos miesto gyventojų skaičiai. Šių metų liepos 1-ąją Utenoje gyveno 26 537 gyventojai. Per metus uteniškių padaugėjo geru tūkstančiu, o esminis demografinis lūžis mūsų regione vyko 2020–2021 metais, kai gyventojų skaičius augo visose Utenos regiono savivaldybėse, ir miestuose, ir kaimuose.

Ar demografijos skaičių kitimui įtakos turėjo „korona“ ir ukrainiečiai, nuomonės paklausėme Vilniaus universiteto Geografijos ir kraštotvarkos katedros profesoriaus dr. Donato Burneikos.

Mokslininkas dėstė, kad dėl judėjimo tarp savivaldybių suvaržymų per epidemiją regionuose registravosi nauji gyventojai, tačiau nei šios registracijos, nei pabėgėliai iš Ukrainos didesnės įtakos statistikai neturėjo. Pirmųjų skaičius buvęs neženklaus, o dauguma ukrainiečių pabėgėlių kol kas į statistinius duomenis nėra įtraukti.

„Skaičiai labiausiai susiję su tarptautine migracija. Visi procesai turi grįžtamuosius ryšius, ir kuo daugiau kažkada išvažiuoja, tuo daugiau kažkada grįžta. Taip pat imigracija iš trečiųjų šalių labai išaugo. Įvyko ekonominis pokytis, dabar daugiau lietuvių grįžta nei išvažiuoja. Balansas į gerąją pusę pasikeitė apie 2019–2020

► Nepriklausomybės metais Utenos regionas neteko daugiau nei 75 tūkst. gyventojų.

metus. Ir ši tendencija yra ne tik Utenos regione, bet ir visoje Lietuvoje“, – „Aukštaiškam formatai“ aiškino profesorius. Jis dėstė, kad tikrąją situaciją vien pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis įvertinti yra sunku. „Pas mus gyventojų skaičiai fiksuojami pagal deklaracijas, o ne pagal realią situaciją. Sunku pasakyti, kokia tikra realybė, nes Registrų centro bei Statistikos departamento duomenys skiriasi. Yra gana reikšmingų statistinių nuokrypių“, – kalbėjo dr. D. Burneika.

Pasak profesoriaus, Utena turi pramonės potencialą, o pastarieji metai dėl pasaulinių tendencijų, dėl rinkų trūkumo buvo labai palankūs pramonei augti. „Pramonė geriau jaučiasi ne didmiesčiuose. Vidutiniai miestai atsigavo, nes buvo palankus metas pramonei, bet kiek tai tęsis, nėra aišku. Kiniija grįžta į rinką“, – aiškino mokslininkas.

Jis sakė, kad Utena neišvengiamai mūsų regione turės geriausią demografinę situaciją, nes sukasi tarytum uždaras ratas – didžiausiame

mieste neišvengiamai bus didžiausia ligoninė, didžiausias policijos komisariatas ir pan. Juk biudžetinių darbo vietų mažėjimas visais metais švelniausias buvo regiono centre.

Būsimos gimdyvės išvažiavo

Demografiniams procesams yra būdingos bangos. Lietuvoje didžiausias gimstamumas buvo apie praėjusio amžiaus šešiasdešimtuosius metus. Prieš devyniasdešimtuosius buvo fiksuota antroji demografinė banga, kai gimdė skaitlingosios kartos palikuonys.

„Šios bangos, kaip ir jūros bangos, jos nyksta. Keičiasi gimdymo amžius. Išsitiesina bangos, bet kol kas bangos dar yra. Prieš kelerius metus buvo santykinis kūdikių pagausėjimas, bet dabar einame į kitą etapą – į mažėjimą tų žmonių, kurie gali gimdyti. Gimstamu-

Vilniaus universiteto nuotr.

► *Vilniaus universiteto Geografijos ir kraštotvarkos katedros profesorius dr. Donatas Burneika aiškino, kad regionų traukimas yra dėsningas – žmonių koncentracija megapoliuose yra pasaulinė tendencija.*

► *Molėtų rajono savivaldybės meras Saulius Jauneika viliasi, kad naujų darbo vietų kūrimas Molėtuose stabilizuos demografinę padėtį.*

užsienyje, pradeda tuos vaikus leisti į mokyklas, jie jau nebegrįš. O jeigu ir grįš, tai tik kai bus išėję į pensiją“, – kalbėjo mokslininkas.

Molėtai jaučia „Teltonikos“ atėjimą

2018–2022 metais kasmet Utenos regione mirė nuo 2446 (2019 metai) iki 2840 (2021 metai) žmonių. Mirusiųjų skaičius nerodo nei didėjimo, nei mažėjimo tendencijos – eilę metų jis išlieka panašus. O gimdymų kasmet mažėja 50–60-čia. 2018 metais Utenos regione gimė 985, 2022 metais – 680 vaikų. 680 vaikų yra 25 mokinių klasės arba po 4 klases kiekvienoje iš 6 Utenos regiono savivaldybių.

Gimstamumas ir mirtingumas yra prognozuotini, o imigracijos ir emigracijos bangas nuspėti yra sudėtinga. Tačiau vargu, ar nauji gyventojai, ar ir tie patys reemigrantai kursis tose vietovėse, kur nėra gerai apmokamų darbo vietų.

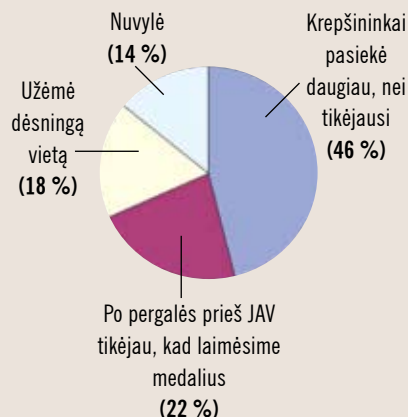
Pernai Molėtuose pradėjusi veikti „Teltonikos“ gamykla su 500 potencialių darbo vietų ir solidžiais atlyginimais, regis, galėtų keisti mažo miestelio demografiją. Molėtų rajono savivaldybės meras Saulius Jauneika „Aukštaitiškam formatui“ sakė, kad

www.anyksta.lt

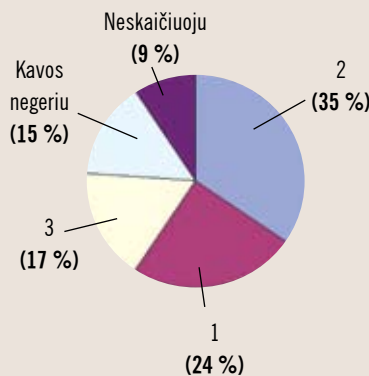
Ar nuvyłė Lietuvos krepšinio rinktinės pasirodymas Pasaulio čempionate?

(Balsavo 287 skaitytojai)

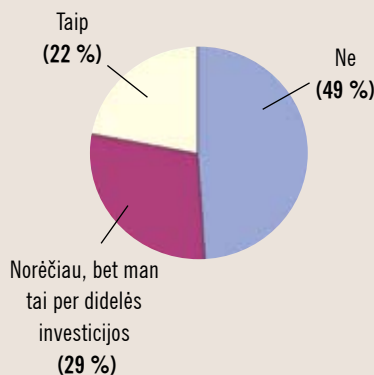
Kiek per dieną išgeriate puodelių kavos?

(Balsavo 412 skaitytojai)

Ar savo butyje naudojate saulės pagamintą energiją?

(Balsavo 463 skaitytojai)

www.anyksta.lt

► *Ignalinos rajono savivaldybės vicemeras Imantas Umbražiūnas sako, kad daug projektų atlikta vien dėl juostelės perkirpimo ir nuotraukos.*

antri metai Molėtuose 5–7 proc. didėja ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų. „Išeity, kad ateityje augs ir mokinių skaičius mokyklose“, – sakė Molėtų meras. Jis kalbėjo, kad Molėtuose statomi daugiabučiai, bus pradėtos 10 kotedžų statybos, auga gyventojų pajamų mokesčio, surenkamo į rajono biudžetą, skaičiai. „Nežinau, ar šie faktai rodo, kad Molėtai turi perspektyvą augti. Tačiau bent mažėjimas gal bus mažesnis nei prognozuotas“, – svarstė Molėtų rajono savivaldybės meras S. Jauneika.

Darbo vietos gyventojų gali ir nepritraukti

60 km atstumas nuo Molėtų iki Vilniaus yra ir gerai, ir blogai. Žmogus, dirbantis Molėtuose, dėl nedidelio atstumo iki sostinės gali Molėtuose ir negyventi, ir nauja darbo vieta šiame mieste dar nereiškia, kad miestas turės ir naują gyventoją. Tačiau privalumas, jog investicijos į Molėtus nėra ir rizikingos – jei miestas bus nepatraulus gyventi, darbuotojai į jį galės keliauti iš Vilniaus.

„Jeigu yra gera darbo vieta, žmogus ieško galimybių šalia jos įsikurti, kad nereikėtų važinėti.

Tokie investuotojai, kaip „Teltonika“, daro tik pozityvią įtaką, bet kiek ji

reikšminga – kitas klausimas. Ar pastačius miestelyje bet kokį fabriką, jame gyventojų padaugėja? Ne. Nebūtinai. Pabradės pavyzdys... Gal bus per menka motyvacija važiuoti kažkur dirbti, jeigu atlyginimai nelabai skiriasi. Gal tas fabrikas bus uždarytas dėl darbuotojų trūkumo arba reikės atsivežti darbuotojų iš Šri Lankos. Gali būti, kad darbuotojai važinėja dirbti iš Vilniaus arba darbuotojai surenkami iš viso regiono. Esminis teigiamas investicijų pokytis, kad kai žmonės turi darbus, neišvažiuoja, bet kiek dėl to atvažiuoja ir apsigyvena, čia yra klausimas“, – svarstė profesorius D. Burneika.

Regionų nykimas yra dėsningas

Per daugiau nei 30 nepriklausomybės metų Lietuvoje neišvystome demografinių tendencijų, kurias būtų nulėmęs konkretus politikas ar verslininkas. Didieji miestai išliko didžiaisiais, vidutiniai – vidutiniiais, maži – mažais. Kitaip tariant, ar meras geras, ar blogas – nuo jo miesto vystymasis lyg ir nepriklauso. Šiuos žodžius patvirtino ir profesorius D. Burneika.

„Demografiją lemia makropriežastys. Visur tas pats vyksta, ir ne tik Lietuvoje. Labai geras meras ir labai sėkmingas verslininkas gali kažkiek pakeisti situaciją, bet bendra tendencija, jog žmonės koncentruojasi didmiesčiuose, metropoliuose. Pasaulinė tendencija, bet atskirais atvejais gali būti išimčių. Jeigu labai genealus meras su dideliais verslininkais kažką sukuria, gali vykti kitaip. Ir visgi, žmonėms ir verslams labiau apsimoka burtis didmiesčiuose. Žmonėms didmiesčiuose lengviau surasti darbą, draugų, padaryti karjerą. Verslininkams lengviau surasti tiekėjus, pasiekti rinką ir pan. Žiūrime į Lietuvą skersai išilgai, mažėjimo tempai nevienodi, bet tendencijos panašios. Toks postsovietinis mažėjimas dėl buvusios nevykusios pramonės ir neefektyvaus žemės ūkio. Bendra tendencija... Dabar yra tokia vystymosi logika, bet galbūt jinai keičiantis technologijoms, pereinant į nuotolinį darbą pasikeis. Pagal demografines tendencijas Lietuva nuo Vakarų šalių yra kelis dešimtmečius atsilikusi, bet išgyvena tą patį, kas buvo visur kitur.

Nieko čia unikalau.

Lyginant su Vakarų valstybėmis, turėjome labai daug gyventojų, sukeltų į mažesnius miestus. Pokyčiai dėsningi, ir kai jie nusistovi, jie tampa nebe tokie greiti, nebe taip širdį draskantys.

Gerai gyventi galima ir be kaimynų

Lyginant gyventojų skaičius pokytį nuo 1989 metų gyventojų surašymo su šių metų liepos 1 dienos Lietuvos statistikos departamento duomenimis, Utenos rajone gyventojų skaičius sumažėjo beveik 27 proc., Molėtų rajone beveik 39 proc., Visagine – kiek daugiau nei 39 proc., Anykščių rajone 41 proc., Zarasų rajone beveik 44 proc., Ignalinos rajone – beveik 48 proc.

Utenos regiono centras Utena ir įskaičiuavus rajoną procentaliai per nepriklausomybės laikotarpį prarado mažiausiai gyventojų. Visagino gyventojų skaičiaus kaitą reikėtų grįsti ne kažkokiomis tendencijomis, o atominės elektrinės, dėl kurios ir buvo pastatytas miestas, uždarymu.

Anykščiai 1989 buvo ir išliko gerokai didesniu miestu, nei Ignalina, Zarasai ir Molėtai. Procentine išraiška Molėtų rajonas gyventojų per nepriklausomybės laikotarpį prarado mažiau, nei Anykščių rajonas. Tačiau šią tendenciją reikėtų grįsti jau minėtu 60-ties km atstumu iki Vilniaus.

Regiono „autsideriai“ – labiausiai nuo didmiesčių nutolę pasienio rajonai: Ignalinos ir Zarasų.

Galbūt verta kelti eretišką klausimą dėl visos Lietuvos pasienio rajonų numaravimo ir stabdyti į juos investicijas, juk šiaip ar taip Ignalinos ir Zarasų rajonų miesteliai liks beveik negyvenamais, o rajonų centrai taps miesteliais? Išgirdęs šį „Aukštaitiško formato“ klausimą, prof. D. Burneikis šyptelėjo – „Vilniaus rajonas taip pat yra pasienio rajonas.“

„Jeigu iš Ignalinos ir Zarasų norima padaryti centrus, tai pinigų švaistymas. Bet jeigu kalbame apie vietas, kur gera gyventi, gal geriau tegul gyvena mažiau žmonių, bet gyvena gerai. Nereikia Vasiukų. Užtenka garantuoti tam tikrą paslaugų padorų pasiekiamumą. Gal mieste gyvens ne 10 tūkstančių, o tūkstantis, bet gyvens gerai. Kalbame, kad gyventojų mažėjimas yra blogai, bet ar iš principo tai yra blogai? Daug kam dėl to tik gerai, lieka daugiau erdvės, gali žmonės tos erdvės daugiau įsigyti – ar namą, ar butą, ar žemę. Gyventojų mažėjimas automatiškai nėra tragedija. Jeigu bandoma išlaikyti gyventojus prieš esamos infrastruktūros, tada ir gaunasi bėda. Yra toks principas – protingas mažėjimas, reikia apie tai galvoti ir taip perspektyvas planuoti. Mes negalime kiekvienoje savivaldybėje turėti Vilniaus. Ir gerai. Tegul tie, kurie gyvena Vilniuje, ir gyvena ten susigrūdę, tegul daro pinigus, o tuos pinigus, uždirbtus Vilniuje, paskirstykim regionams“, – aiškino profesorius.

► Utenos apskrities archyvo vedėjas Gediminas Šeštokas dėstė, kad mažai kas iš vyresnių uteniškių yra ir pagal kilmę uteniškiai.

Plėtra orientuojama į susitraukimą...

Ignalinos rajono savivaldybės vicemeras Imantas Umbražiūnas „Aukštaitiškam formatui“ sakė, kad gyventojų skaičiaus rajone mažėjimas pliusų neturi. Ir pirmiausia todėl, kad daugelį metų apie mažėjimą nebuvo galvota – plėtota infrastruktūra, reanovuotos uždarymui pasmerktos mokyklos ir t. t. „Arba pasiimat ir darot, arba negaunat. Kai padarai, gražu yra perkirpti juostelę ir nusifotografuoti. Nuotraukos lieka. O kokia reali nauda? Troškulys yra niekas, o įvaizdis yra viskas“, – ironizavo I. Umbražiūnas, tikindamas, kad dėl neadekvačių

projektų dažnai kalta buvo šalies valdžia.

Ignalinos vicemero nuomone, demografinę rajono situaciją galėtų pakeisti imigracija. „Kažkas keistųsi, jeigu atsirastų žmonių iš šalies. Bet kodėl jų turėtų atsirasti? Galų gale, ar mes tikrai norime, kad tų žmonių atsirastų?“ – retoriškai klausė politikas.

Jo nuomone, protinga valdžios pozicija būtų prisitaikymas prie esamos situacijos.

„Mes kiekvieną dieną žiūrime ir skaičiuojame. Planuojame ne plėtrą. Vadinaujame plėtros projektai dabar orientuoti į susitraukimą, ir kitaip artimiausiu metu nebus“, – kalbėjo Ignalinos rajono savivaldybės vicemeras.

Reikėtų skaičiuoti ir trečdalį žmogaus

Profesorius D. Burneika atkreipė dėmesį, kad nemaža dalis didmiesčių gyventojų turi ir antrąjį būstą. O kai žmogus laiką leidžia sodyboje, jis naudojasi tos gyvenamosios vietos infrastruktūra – pradedant keliais ir baigiant policija bei medikais.

„Jeigu Anykščiuose kažkas gyvena tris, keturis, penkis mėnesius, ar tai reiškia, kad tas žmogus nėra Anykščių gyventojas? Negali sakyti, kad jis Anykščiuose negyvena. Gal reikėtų protinčiau perskirstyti mokesčius? Gal galima žmogui suteikti galimybę deklaruoti dvi gyvenamąsias vietas ir vienai savivaldybei atitektų 70, kitai 30 proc. jo pajamų mokesčio“, – kalbėjo profesorius D. Burneika.

Gyventojų amžiaus struktūrą suformavo ekonomika

Utenos regiono savivaldybes, vertinant pagal amžiaus grupes, iš kitų savivaldybių išsiskiria Utenos rajonas ir Visagino savivaldybė. Esminį augimą praėjusio amžiaus aštuntajame dešimtmetyje išgyvenusi Utena turi santykinai mažiau senolių, nei Molėtai, Ignalina, Zarasai ir Anykščiai. O devintajame praėjusio amžiaus

dešimtmetyje miestu tapusiam Visagine senolių skaičius ir taip yra mažokas. Visagine asmenų, sulaukusių 85 metų, yra vos 1,5 proc. nuo bendro gyventojų skaičiaus, Utenos rajone – 3 proc., kituose rajonuose – apie 4 proc.

Tačiau Utenos rajone, palyginus su kitais rajonais, yra gausesnis šeštajame dešimtmetyje gimusių žmonių, taigi jaunų pensininkų sluoksnis.

Utenos apskrities archyvo vedėjas Gediminas Šeštokas „Aukštaitiškam formatui“ sakė, kad jis atkreipęs dėmesį, kad Utenoje yra labai nedaug vyresnių žmonių, kurie kilmę yra uteniškiai. „Mano dvi tetos iš Ignalinos rajono aštuntajame dešimtmetyje persikraustė į Uteną. Tada buvo labai geros sąlygos – gauni darbą ir butą Aukštakalnyje. Visą regioną tuo metu Utena „susiurbė“, – dėstė G. Šeštokas.

Stereotipiškai jaunu miestu vadinamas Visaginas nebėra ypač jaunas. Vaikų iki 17 metų amžiaus Visagine sudaro 15,8 proc. gyventojų. Kitose šio regiono savivaldybėse šios amžiaus grupės gyventojų skaičius yra apie 13–14 proc.

Tiesa, Visagino gyventojų skaičiaus mažėjimas po atominės elektrinės uždarymo, regis, turėjo būti dar didesnis, nei buvo. Daug metų Visagino savivaldybės kontrolieriumi dirbęs I. Umbražiūnas pakankamai švelnų Visagino traukimąsi paaikškino tuo, jog vyresni visaginiečiai iš miesto nebėga, nes paprasčiausiai neturi kur bėgti. „O kur tiems žmonėms dėtis? Jie gyvena kitoje valstybėje, tiktai kad Visagino teritorijoje. Žiūri tos kitos šalies televiziją ir taip ten ir gyvena savo uždaroje bendruomenėje,“ – savo nuomonę išdėstė I. Umbražiūnas.

Gyventojų skaičius Utenos regiono savivaldybėse 2020 – 2023 metais

	2020.07	2021.07	2022.07	2023.07
Anykščių	22 857	23 019	22 683	22 568
Ignalinos	14 248	14 627	14 283	14 048
Molėtų	16 974	17 095	16 487	16 710
Utenos	37 118	37 442	37 490	38 420
Visagino	18 210	19 550	19 661	19 691
Zarasų	14 807	14 950	14 665	14 569

Gyventojų skaičiaus Utenos regiono savivaldybėse pokytis 1989 – 2023 metais

	1989 m.	2023.07	Skirtumas
Anykščių	38 335	22 568	-15 767
Ignalinos	27 319	14 048	-13 271
Molėtų	27 324	16 710	-10 614
Utenos	52 546	38 420	-14 126
Visagino*	32 438	19 691	-12 747
Zarasų	25 970	14 569	-11 401

*Per 1989 metų surašymą Visaginas priklausė Ignalinos rajonui.

Keliautojas Antazavėje kuria „Šviesių žmonių parkelį“

Antazavėje (Zarasų raj.) keliautojas, socialinių platformų turinio kūrėjas, populiariosios kultūros ir meno edukacijos vizionierius, VŠĮ „Aukštaitijos gamtininkų ir menininkų namai“ įkūrėjas ir vadovas, visuomenininkas, knygos „Jaunystė“ autorius, balandžio mėnesį vos trisdešimtmetį atšventęs Marius Lucka ant Zalvės ežero kranto įkurdino keturias būsimos „Šviesių žmonių parkelio“ skulptūras, kurių autorius – šalyje garsus skulptorius Mykolas Sauka. Šių metų rugpjūčio 17-ąją susirinę antazaviečiai ir svečiai išvydo ką tik parkelyje „apgyvendintą“ olimpinės, Pasaulio ir Europos čempionės Rūtos Meilutytės skulptūrą.

... Jonas Junevičius >

► Ką jaučia Marius Lucka, prisilietęs prie šimtamečio ąžuolo?

► Už Jono Meko skulptūros - Zalvės ežeras.

Vokalistas buvo maloniai šokiruotas...

Nors rodyklių link „Šviesių žmonių parkelio“ dar nėra, jį suradau nepasiklydęs, juk Antazavės dvare, nūnai tapusiu vienu veikliausių kultūros židinių Zarasų krašte, lankytasi ne kartą, o parkelis kuriamas, galima sakyti, buvusioje dvaro teritorijoje, šalia išlikusių ūkinių pastatų griuvėsių, ant stataus Zalvės ežero kranto. M. Lucka atriedėjo mažu „džipuku“ su „Nacional geographic“ užrašu, lydymas ištikimo vokiečių aviganio Totoro (išvaizdus, energingas šuo, pakrikštytas japonišku vardu; jaunas, prieš metus pakliuvęs po automobilio ratais, pasak šeimininko, išgydytas, lakstantis su 14 varžtų dubens kauluose ir 10-čia letenoje). Marius pasakojo, kad pirmoji parkelyje pernai balandžio mėnesį apsigyveno menininko, filmų kūrėjo Jono Meko

(1922– 2019 m.) skulptūra. Kodėl jo, nes šio menininko gimtinė Biržų rajone? „Aš daug skaičiau apie šį kūrėją, jo kūryba man artima savo dvasia, be to, pernai buvo jo šimtmečio metai, – prisiminė Marius. – Man jis artimas savo gyvenimo suvokimu, pasaulėžiūra. Laisvas žmogus, gyvenęs kaip išeina, lengvai, paprastai, turėjęs savo tik jam būdingą požiūrį į gyvenimą, į kūrybą“.

Antroji skulptūra parke buvo atidengta pernai, vasaros pabaigoje – grupės „Garbanotas“ vokalistui Šarūnui Joneikiui. „Pagalvojau, kad reikia vertinti gyvuosius, o ne tik šviesaus atminimo, jau iš gyvenimo išėję, kūrėjai. Parkelyje įkurdinau man labai patinkančios grupės vokalistą Šarūną Joneikį, – pasakojo M. Lucka prie antrosios parkelyje M. Saukos sukurtos skulptūros. – Žaviuosi Šarūnu. Jam šiemet sukako 32-ji. Mes bendraamžiai, labai artimi.“ Paklaustas, kada pamatė ir kaip reagavo skulptūrą išvydęs pats atlikėjas, Marius nusišypsojo: „Skulptūrą atidengėme po jo koncerto parkelyje. Šarūną ištiko šokas“.

► Po koncerto pamatęs savo skulptūrą, vokalistas Šarūnas Joneikis buvo maloniai nustebintas.

Šiomet, balandžio 23-ąją, įkurdinta skulptūra vienam didžiausių XX a. Lietuvos poetui, vertėjui, literatūros kritikui, Lietuvos nacionalinės premijos laureatui, VDU garbės daktarui Alfonsui Nykai-Niliūnui (1919–2015 m.). „Jis gimęs kaimyniniame Utenos rajone, Nemeikščiuose, tačiau gyveno ir kūrė Merilende (JAV), niekada nepamiršęs Lietuvos ir gimtųjų Nemeikščių. Mes nebuvome susitikę, tačiau jo asmenybė ir jo moderni poezija mane įkvepia...“ Belieka pridurti, kad ir M. Lucka, savęs poetu nelaikydamas, mintis reiškia originaliomis eilėmis, kurios gimsta kelionėse ir jo gyvenimo uoste – Antazavėje. Pluoštas jų išspausdinta ir knygoje „Jaunystė“. Beje, A.

Nykos-Niliūno gimtinėje po jo mirties pastatytas stogastulpis (aut. Algirdas Kamliuskas) su jo paties žodžiais: „Yra pasaulis nuostabus, kurio neranda niekas, nors turi jį savy...“

„Į skulptūros atidengimą kuriamame parkelyje susirinko per šimtą žmonių, dauguma atvažiavo iš Vilniaus“, – pastebėjo M. Lucka.

Prieš keletą mėnesių kalbintas M. Lucka apie parkeliui kuriamą naują skulptūrą tik šyptelėjo: „Kol kas tai tebūna paslaptis“. Paslaptis išaiškėjo rugpjūčio 17-ąją, kai į parkelį susirinkęs gausus būrys antazaviečių ir svečių iš Vilniaus, muzikantų ir atlikėjų išvydo naują M. Saukos kūrinį, skirtą auksi- nei Lietuvos žuvelei, kuri šią vasarą

► Šis „Šviesių žmonių parkelio“ Mykolo Saukos kūrinys skirtas iš Utenos krašto kilusiam poetui Alfonsui Nykai-Niliūnui.

pradžiugino aukso medaliais ir naujais rekordais, – plaukikei Rūtai Meilutytei. Marius apgailestavo, kad jo seniai pažįstama plaukikė į renginį atvykti negalėjo, tačiau, sužinojusi apie skulptūrą, pasak parkelio kūrėjo, pasakė: „Vau, Mariau...“

Asmenybę pasiūlė anykštėnas

Paklaustas, kodėl skulptūrų autoriumi M. Lucka pasirinko šalyje žinomą skulptorių M. Sauką, Marius pastebėjo, kad jis talentingas menininkų Šarūno ir Nomedos Saukų sūnus, Dusetų krašte augęs ir brendęs kūrėjas, o artimiaus susipažinę jie atsitiktinai. Parodose Lietuvoje ir užsienyje dalyvaujantis, Italijoje stažavęsis savito stiliaus meno kūrėjas, šiuo metu Vilniuje gyvenantis M. Sauka teigia iš karto sutikęs kurti skulptūras

► Jonas Mekas susimąstęs pasitinka smalsuolius ant stataus ežero kranto.

► „Šviesių žmonių parkelio“ skulptūrų kūrėjas Mykolas Sauka.

„Šviesių žmonių parkeliui“. Prisipažįsta, kad kurdamas avangardinio kino kūrėjo ir propaguotojo J. Meko portretą, jautęs didelę atsakomybę. „Nesu jo sutikęs, tačiau yra daug nuotraukų, išraiškingų portretų, o norėjau perprasti ir sukurti jo charakterį. Panašiai ir su A. Nyka-Niliūnu.“ Skulptūros pagamintos iš fibrobetono, tad, pasiteiravus, ar jos ilgamžės, M. Sauka patvirtino, kad taip. „Ši medžiaga savybėmis prilygsta akmeniui. Na, gali apsamanoti“, – sakė jis, pastebėdamas, kad ir kitas būsimas skulptūras kursiantis iš šios medžiagos. M. Sauka prasitarė, kad anykštėnas, šiuo metu į Ukrainą dirbti kultūros atašė Lietuvos diplomatinėje atstovybėje išvykęs Tomas Ivanauskas pasiūlė parkelyje pastatyti poeto Sigito Gedos skulptūrą. Tikėtina, kad parkelyje ji atsiras pavasarį.

! Vietnamą su 600 dolerių

Gimęs Kaune, M. Lucka vasaras leisdavo Antazavėje, pas babą kaime. Nebuvęs geras mokinys, tad, baigęs Pilėnų vidurinę mokyklą, net nebandė, kaip bendraklasiai, siekti aukštojo

mokslo. „Tėvas buvo sportininkas, imtynininkas. Griežtas, mane lenkė sportuoti, ugdė ištvermę. Tai labai praverė gyvenime, ypač kelionėse, – prisiminė Marius, – tačiau kasti griovių nei mokėjau, nei norėjau. Pavyko įsidarbinti gelbėtoju Nidoje. Išmokau

skraidyti jėgos aitvarais (kaituoti), o rudenį už tėvo dovanotus 600 eurų per Maskvą išskridau į Saigoną (Vietnamas). Buvau nugirdęs iš pažįstamo, kad ten galima uždirbti, mokant rusų turistus kaituoti. Nebuvo taip paprasta, juk man tebuvo 19 metų. Rusų kalbą

► Pasak Mariaus Luckos, šio pastato vietoje iškilis Aukštaitijos gamtininkų ir menininkų namai.

► Rugsėjo 17-oji „Šviesių žmonių parkelyje“ – naujausias Mykolo Saukos kūrinys, skirtas olimpinei, Pasaulio ir Europos čempionei, plaukikei Rūtai Meilutytei.

išmokau per du mėnesius. Kai pavyko užsidirbti, pradėjau savo kelionių odiseją po Pietryčių Aziją: Vietnamą, Kiniją, Kambodžą, Laosą, Tailandą... Norėjau viską patirti, pamatyti iš arti, pajusti gamtos įvairovę, gyvybe alsuojančią tolimų kraštų kasdienybę. Šis poreikis mane lydėjo ir kitose kelionėse, nes esu aplankęs šimtą valstybių iš, berods, 193-jų“. Jam šovė mintis per penkerius metus apkeliauti aplink pasaulį. Iškeliaavęs grįžo tikslu nepasiekęs. „Pritrūkau pinigų, o kai sugrįžau, kai kas ir pasišaipydavo“, – pastebėjo į bazinę Everesto stovyklą 5 km aukštyje vienas įkopus keliautojas. Jis jau pabuvojęs penkiuose žemynuose, o artimiausiais metais svajoja keliauti į Antarktidą.

M. Lucka pėsčias įveikė 1000 kilometrų per Ispaniją, Portugaliją. Viena egzotiškiausių ir bene pavojingiausių kelionių – Papua Naujoji Gvinėja, kurioje būta ir gyvybei pavojingų akimirų. Teigiama, kad šioje salų valstybėje gyvena keli šimtai genčių, gausybė tautelių, kurių dalis dar nepaliesta civilizacijos... Po tokių kelionių sielos gelmėmis dar aštriau pajutęs Lietuvos ir jos nuostabaus kampelio – Antazavės – grožį, joje ir nuleido sparnus kurti savo gyvenimo ateitį.

Bus namai gamtininkams ir menininkams

„Net gražiausi paplūdimiai, aukščiausi kalnai man niekada nebus gražesni už Antazavės apy-

linkes, – sako babos sodybos dalyje, prie ežero, su drauge, Antazavės amatų centre dirbančia keramike Deimante Maciūte apsigyvenęs M. Lucka. – Nuolat čia gyvenu nuo 2019-ųjų, tačiau man atrodo, kad iš Antazavės nuo vaikystės niekada nebuvo išvykęs, ji mane lydėjo mintyse“. Skulptūrų parkelis – šiek tiek kitame ežero krante, šalia Antazavės dvaro. „Prieš dvejus metus su vilniečiais Rūta ir Sauliumi Vigrailiais nupirkome tris su puse hektaro ežero ir du su puse hektaro ežero kranto žemės, kurioje išlikę dviejų dvaro pastatų griuvėsiai ir rūšys. Vieno, beverčio, vietoje per porą metų iškils Aukštaitijos gamtininkų ir menininkų namai, į kuriuos žmonės atvažiuotų pabūti gamtoje, ilgesnei ar trumpesnei bendrystei. Aš apsigyvensiu juose ant ežero kranto. Tai mano svajonė. Man ši vieta su stačiu ežero krantu, kelių šimtų metų amžiaus ąžuolu – mistinė. Gal kadais čia buvo lietuvių šventvietė? Tikiuosi atgaivinti pakrantėje buvusią maudyklą, pakrantę sutvarkyti ir sujungti su dvaru. Didelio, buvusio dvaro ūkinio pastato liekanos yra saugotinas paveldo objektas. Teks išvalyti, pritaikyti erdvę koncertams, didesniems susibūrimams.

► Ištikimas Mariaus Luckos palydovas Totoro, pakliuvęs po automobilio ratais, buvo stipriai sužalotas, bet jį pavyko išgelbėti ir išgydyti.

Lyg meteoro švytintis pėdsakas

Anykščiuose ar net kur tolėliau nebuvo jokio jubiliejinio vakaro, sklidino prisiminimų, pagarbios rimties ar jaukaus bendrumo. Nebuvo kalno gėlių ir gausybės žvakių ant tylaus kapo Čekonių kapinaitėse. Onos Sedelskytės 100-metis pasibeldė ir tyliai šmėkštelėjo pro mus - lygiai taip pat, kaip ir trumpas, bet nuolatinių šviesos žybtelėjimų paženklintas gyvenimas. Filologė, bibliotekininkė, muziejininkė, kraštotyrininkė. Be abejo, ir fotografė, literatė, keliautoja. Ir netgi motociklininkė, tokiu pomėgiu anuomet bendraamžės stebinusi motociklininkė! Anykštėnė, kurios pėdsakas žemėje dar ne kartą vis ką nors sudomins, paskatins įsižiūrėti atidžiau, įvertinti jos palikimą iš tolstančio laiko perspektyvos.

Jausdamasis prasilenkęs laike su Ona Sedelskyte, gausiame jos pėdsakų labirinte aptinku kelias paslaptis, kurias, sutikite, itin smalsu išnarplioti. Kodėl gi atsitiko būtent taip?..

... Tautvydas Kontrimavičius >

Penkeriais metais ilgesnė vaikystė

Gausiame Onos Sedelskytės dokumentų, rankraščių ir nuotraukų archyve, kuris saugomas Anykščių A. Baranausko ir A. Vienuolio-Žukausko memorialiniame muziejuje, guli vienas itin sutrintas, apiplyšęs lapelis. Tai Debeikių parapijos klebono Kazimiero Mikelinso išduotas ir jo parašu 1935 m. gegužės 15 d. patvirtintas krikšto metrikų išrašas, kuriuo paliudijama, kad Ona Sedelskytė, Sedelskių - Juozo ir Uršulės Dundulytės - duktė, gimė 1928 metų sausio 21 dieną.

Spaudo žyma nurodo, kad pagal šį dokumentą 1946 m. buvo išrašytas pirmasis O. Sedelskytės pasas, o vėliau buvo išduoti ir kiti jos asmens dokumentai. Atidžiau į jį įsižiūrėjus, matosi, kad tokiu pat juodu rašalu, bet jau kitu braižu pataisytas metų skaičius: trejetas pataisytas į aštuonetą, koreguotas ir žodis, gimimo metus liudijantis... Taip vaikystėje Onutei buvo padovanoti penkeri vaikystės metai – artimųjų valia ji tapo jaunesnė ir tokia liko visą gyvenimą.

Išliko O. Sedelskytės pirmosios Komunijos atminimui skirtas paveikslėlis, menantis, kad tokią šventę Debeikiuose ji pasitiko 1932 m. birželio 17-ąją. Be abejo, tuo metu ne ketverių, o jau devynerių metų sulaukusi.

Savo tikruosius gimimo metus ji atgavo, bet tik po mirties, kai paminklo, žymincio amžinąją poilsio vietą, įrašo metale buvo iškalti skaičiai „1923“. Bet iki šiol įvairiuose šaltiniuose O. Sedelskytės gimimo data striksi: tai vieni, tai kiti metai minimi, nurodoma tai sausio 21-oji, tai sausio 23-oji, artimųjų pateikta kaip „tikroji“ gimimo data.

Lemtinga pažintis su Antanu Vienuoliu

„Kai pirmą kartą mokyklos suole išgirdau A. Vienuolio vardą ir susižavėjusi klausiausi jo nuostabių „Kaukazo legendų“, neturėjau nė dešimties metų. Ir tada pirmą kartą pamačiau Vienuolį ne tik knygos puslapiuose, bet ir gyvą...“ – vėliau rašys O. Sedelskytė savo prisiminimuose. Pasakos apie tai, kaip, vieną kartą nuvažiavusi į Anykščius, specialiai bėgo į vaistinę, kad pamatytų, kaip rašytojas atrodo: „Vienuolį įsivaizdavau ilgais juodais drabužiais, su dideliu kryžiumi ant krūtinės.“ Tačiau pamatė visai

► Ona Sedelskytė – dvidešimtmetė Anykščių gimnazistė 1943-ųjų rudenį.

ne vaizduotėje susikurtąjį – tik aukštą pagyvenusį vyrą sidabrine galva, stovintį prie vaistų vitrinos ir kažką aiškinantį žmogui, užėjusiam į vaistinę. „Atmenu, kai Vienuolis žvilgtelėjo į mane, aš greit sprukau pro duris, kad nepaklaustų, ko atėjau...“

Nuo to laiko mergaitė jau pažindavo Vienuolį, kai pamatydavo jį Anykščių gatvėse. „Man vis atrodydavo, kad jis labai labai geras žmogus, nes niekada nemačiau Vienuolio susiraukusio ir pikto, o visada, su kuo tik kalbėdavosi, vis šypsodavosi“, – jau po rašytojo mirties prisiminimuose rašė O. Sedelskytė.

Pokario metais, kai ji buvo jau Anykščių gimnazijos gimnazistė

ir viena iš gabesnių Anykščių literačių, vis dažniau susidurdavo su rašytoju, klausydavosi jo pasakojimų. Dažniausiai – apie save, savo jaunystę, apie kūrybą, bet labiausiai jai įstrigė A. Vienuolio pasakojimai apie gamtą, gamtos garsų pamėgdžiojimai, kuriais rašytojas žavėdavęs Anykščių jaunimą. O. Sedelskytės paklaustas, iš kur taip išmokęs burzduliuoti tetervinu ar švilpauti volunge, A. Vienuolis aiškines, jog tik iš pačios gamtos, ją nuo vaikystės stebėdamas, į jos garsus įsiklausydamas...

1947 m. Anykščių gimnaziją O. Sedelskytė baigė kone pavyzdinčiai – jos atestate vieni penketai, tik keli ketvertai, kuriais įvertintos algebros ir trigonometrijos, vokiečių kalbos žinios. A. Vienuoliui rekomendavus, ji įstojo į Vilniaus universitetą studijuoti lietuvių kalbos. Savo prisiminimuose vėliau ji rašys apie tai, kad tarp jųdviejų tuo metu užsimezgė, „galima pasakyti, daugiau literatūrinis

a t m i n t i s

► *Anykščių gimnazijos kieme abiturientei O. Sedelskytei atestatą įteikia gimnazijos direktorius ir Anykščių apskrities Liaudies švietimo skyriaus vedėjas Leonas Vaitiekūnas. Kitoje šios nuotraukos pusėje 1947 m. birželio 28-osios datą pažymėjusi abiturientė įrašė: „O kokia laiminga ta valanda, kai į rankas imu brandos atestatą!“*

► *1950 m. gegužės 14-ąją studentai lituanistai kopia į Liudiškių kalvą, juos vedantis A. Vienuolis parodys, kur ketina perkelti ir palaidoti rašytojo Jono Biliūno palaikus...*

bendradarbiavimas“. Pasak O. Sedelskytės, rašytojas jai kartais sakydavo: „Tu laiminga, gali studijuoti tai, ką nori, o aš ne pagal savo pašaukimą buvau priverstas pasirinkti taip mano prigimčiai nemielą farmacijos mokslą. Tu dabar mane pamokysi, pakritikuosi, ką aš rašau, nes aš tų visų literatūros mokslų neragavau, todėl ir nežinau jokių metodų, jokių taisyklių...“

Vieno iš savo prisiminimų sąsiuvinį viršelyje O. Sedelskytė vėliau užrašys: „Prisiminimai apie Brangų asmenį“. Tame sąsiuvinyje, pradėta rašyti 1957 m. rudenį, praėjus maždaug mėnesiui po rašytojo mirties, atvirai ir itin detalai pasakojama, kaip 1950-ųjų liepą rašytojas netikėtai atėjęs jos pasveikinti vardo dienos proga, kaip parvežęs iš Kaukazo lauktuvių baltą vilnonę skarą, kaip 1957-ųjų pavasarį pakvietęs apžiūrėti naujo buto Vilniuje ir net užsienietišku konjaku, paties Justo Paleckio jam dovanotu, pavaišinęs.

Tarmių tyrėja pasiryžo - dirbs direktore

1952-ųjų pavasarį O. Sedelskytė baigė studijas Vilniaus universitete, tiesa, jau ne tokiais gerais įvertinimais kaip Anykščių gimnaziją. Jos diplomo priede vyrauja „gerai“ ir „patenkinamai“, labai gero įvertinimo sulaukė vien tik lietuvių kalbos istorijos ir lenkų kalbos žinios bei diplominis darbas

– itin išsamus tyrimas „Debeikių tarmė“. Tą pavasarį O. Sedelskytės diplominio darbo recenzentu buvo paskirtas jaunas filologas Zigmas Zinkevičius, vos prieš porą metų baigęs lituanistikos studijas ir likęs Vilniaus universitete dirbti dialektologijos dėstytoju. Tuo metu, kai reikliai ir griežtokai vertino studentės atliktus gimtosios tarmės tyrimus, 27-erių sulaukęs būsimo akademikas ir ministras nežinojo, jog jis yra net porą metų jaunesnis už studijas baigiančią filologę iš Anykščių krašto... Diplomas negarantavo iš provincijos kilusiai merginai perspektyvus darbo. Juo labiau, kad kaip tik tą pavasarį jos vyresnėlė sesuo Teklė Sedelskytė, suimta Anykščiuose kaip partizanų rėmėja, karo tribunolo jau buvo nuteista 25 metams lagerio ir įkalinta Irkutsko srityje, Rusijoje. Pasilikusi Vilniuje, tų pačių 1952-ųjų rudenį O. Sedelskytė įsidarbino tik Valstybinėje politinės ir mokslinės literatūros leidykloje korektore, bet po kelių mėnesių, 1953-ųjų sausį, perėjo dirbti į Vilniaus viešąją biblioteką, kuri po poros metų bus pavadinta Adomo Mickevičiaus vardu. Tik 1956 m., praėjus ketveriems metams po studijų, rašytojui Antanui Vienuoliui ne kartą parašius rekomendacinius laiškus, jai pavyko įsidarbinti Mokslų akademijos Lietuvių kalbos ir literatūros instituto Dialektologijos sektoriuje vyresniąja laborante, tai yra pagaliau pradėti dirbti pagal tą specialybę, kurios labiausiai siekė studijuodama, diplominį darbą rengdama. 1957-ųjų vasarą O. Sedelskytė visą mėnesį praleido dialektologinėje ekspedicijoje Ukmergės, Molėtų ir Širvintų rajonuose, kur užrašinėjo

► *Griežtas, rūpesčių paženklintas direktorės O. Sedelskytės veidas nuotraukoje, užfiksuosioje ją prie darbo stalo muziejuje 1960 m.*

► Tai vienintelė išlikusi nuotrauka, kurioje dviese įsiamžino A. Vienuolis ir O. Sedelskytė, 1950-ųjų gegužę keliaudami prie Rubikių ežero.

tautosaką, tarminius tekstus.

Gali būti, kad vienas Anykščių krašto įvykis – Antano Vienuolio mirtis, įvykusi netrukus po šios ekspedicijos, – lemtingai pakeitė ne tik O. Sedelskytės, kaip filologės, profesinę karjerą, bet ir nulėmė jos likimą. Muziejuje Anykščiuose saugomas Lietuvos TSR kultūros ministro Juozo Banaičio (beje, žinomos aktorės Kazimieros Kymantaitės vyro) 1958 m. vasario 17 d. raštas Lietuvos kalbos ir literatūros instituto direktoriui Kostui Korsakui. Jame aiškinama, kad Anykščiuose kuriamas Antano Žukausko-Vienuolio memorialinis muziejus, įstaigai reikia direktoriaus – kvalifikuoto lietuvių literatūros specialisto, o Ona Sedelskytė, instituto vyresnioji laborantė, pati pareiškusi norą važiuoti iš Vilniaus į Anykščius ir dirbti direktore. Kultūros ministerija ją paskirtų, jei tik institutas išleistų...

Nepraėjo nė dvi savaitės, kai to paties ministro paskirta naujosios įstaigos – A. Žukausko-Vienuolio muziejaus – direktorė O. Sedelskytė jau kraustėsi iš Vilniaus arčiau gimtinės. Pavasariop ji apsigyveno žaliajame name, kurio kieme vos prieš pusmetį buvo supiltas Antano Vienuolio kapas.

„Aš dabar gyvenu lyg kokioj užburtoj pily, ant kalno, nuošaly mieste, apsuptoj šimtamečių beržų sodyboje. Kol kas gyvenu su rašytojo žmona viename kambaryje. Vėliau ji paskiria man kambariuką 7 kv. m šalia virtuvės. Mano baldai dar likę Vilniuje. Tik savo patalynę turiu. Įsikuriu šitam kambarėlyje. Po darbo skaitau knygas, bet mintys būna tokios padrikos, negaliu susikaupti,“ – tai fragmentas iš O. Sedelskytės dienoraščio, atspindėjusio ir jos, kaip muziejaus direktorės, darbus, ir asmenines jausenas, ir išgyvenimus – visa tai, kas, be jokios abejonės, vėliau turės įtakos ir jos sveikatai.

► Muziejaus direktorės O. Sedelskytės atokvėpio vieta – A. Vienuolio namų balkonas.

Ašaromis aplaistytos laiškų eilutės

Tuo metu, kai pradėjo dirbti muziejaus direktore, O. Sedelskytei buvo 35-eri, nors jos dokumentai tuo metu liudijo ją esant dar tik trisdešimtmetę. Jauną vadovę užgiuvo pačių įvairiausių darbų ir problemų lavina: visą vasarą kasdien, kaip buvo įprasta ir A. Vienuolio laikais, aplinkui Antano Baranausko klėtelių pulkuoją lankytojai, o sodybos teritorija apleista, rašytojo ekspozicija neįrengta, eksponatai, likę po rašytojo mirties, nesukaupti, nesutvarkyti. Išliko pluoštai laiškų, kai kurie net ašaromis sulaistyti, rašyti vakarais iš A. Vienuolio namo, kuris O. Sedelskytei nebuvo toks svetingas kaip anksčiau, rašytojui dar gyvam esant. Eilinis ginčas su rašytojo artimaisiais dėl vienų ar kitų A. Vienuolio asmeninių daiktų likimo. Barnis su rašytojo namų gyventoju, neskubančiu palikti jam suteiktos pastogės, kurioje turi atsirasti muziejaus ekspozicija. Nesibaigiantys

konfliktai su kiekvienu rajono valdžios atstovu, reikalaujančiu iš jaunos filologės jai visiškai nesuprantamų dalykų.

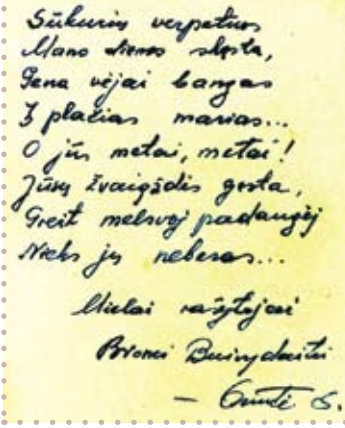
Po tokių įtampų kupinų dienų direktorė savo jausmus vakarais dažniausiai išsiedavo lituanistei, mokytojai Bronei Katinienei, Vilniuje gyvenusiai penkiasdešimtmetei buvusiai A. Vienuolio bičiulei.

1958 m. birželio 3 d., praėjus trims darbo Anykščiuose mėnesiams, O. Sedelskytė jai laiške pasakoja: „Eidama čia dirbti, jau daug ką buvau pramačius. O dabar konkrečiai susiduriu akis į akį su žmonėmis, kuriems pasidariau priešū vien dėl to, kad nebeleidžiu savarankiškai šeiminkauti ir naikinti, kas dar liko brangaus. Tai gyventojas Janickas, mamutės tarnaitė. Atrodo, kad tik mano atvykimas nulemia jų išgyvendinimą iš čia. Juk girdžiu: „Jei ne ši mergšė, būtume visi gyvenę kaip gyvenom, o dabar, mat, ji čia padarys tvarką.“

Daugumą savo laiškų O. Sedelskytė pradėdavo,

► Muziejaus direktorė Ona Sedelskytė su mama Uršule Sedelskiene apie 1959-uosius.

► 1958-ieji, Ona Sedelskytė – jau Antano Vienuolio muziejaus direktorė. Šią nuotrauką su įrašyta poetine dedikacija ji tuomet padovanojo anykštėnei rašytojai Broni Buivydaitei.

vis primindama B. Katinienei jos ankstesnį paskatinimą: „Rašykite, kai bus sunku...“ „Jūsų žodžiai ir paskutiniajame laiške mane guodžia, stiprina. Klausau to balso ir rašau. Šiuo kartu rašysiu jau nebe rašalu, bet ašarom, kurių niekas nemato, ir nenoriu, kad matytų.“ – tai 1958 m. birželio 21-ąją rašyto O. Sedelskytės laiško B. Katinienei pirmosios eilutės. Raidės iš tiesų kai kur sulietos, ant popieriaus lapo nuriedėjus ašarai...

Tas vidurvasario laiškas rašytas iškart po to, kai rašytojo mirties kambaryje, pasak O. Sedelskytės, buvusi surengta „mugė“ – muziejus bandė įsigyti kuo daugiau autentiškų rašytojo asmeninių daiktų iš juos paveldėjusių artimųjų. „Mes į kiekvieną daiktą žiūrėjom kaip į mums brangų eksponatą, pardavėjas jį vertino tik kaip gerą, vertingą prekę. Ir jei būtų rašytojas visa tai pamatęs, kaip spekuliuojama jo drabužiais, sunėšiotais batais ir kitais daiktais jo paties Šventovėje, būtų pasielgęs kaip Kristus, išvaręs pirklius, suruošusius mugę jo šventovėje. Buvo taip skaudu, kad kai kas iš komisijos narių nebeištvėrė ir pasitraukė. Man gi svarbu, kad tik nepražūtų kiekvienas daiktelis. Noriu, kaip ta bitelė, sunėšti viską į vieną vietą,“ – pasakojo laiške muziejaus vadovė, prisipažinusi, kad po tokios dienos jos galva užianta kaip bičių avilys.

Toliau ji guodėsi, kad už savo pastangas kaupiti muziejui eksponatus buvo rajono valdžios ne pagirta, o apkaltinta: „aišku, iš karto buvau „kalta“ aš, kam perku. „Kam viso to reikia?“ – išgirdau“. „Pamačiau, jei paliks mūsų muziejus tik rajono priklausomybėje, – „Vargas, Jeruzale, tau ir tavo vaikams!..“ Bet tikėtis ko nors geresnio šiandien nerealų,“ – pasakojo laiške O. Sedelskytė. Kiek apsiraminusi rašė: „Gal aš per daug viską imu į širdį, ir pats tėtušis Antanas yra pasakęs, neverta taip visko dėtis į širdį. Bet mano jautrumui ir mano charakteriui pasielgti kitaip neįmanoma.“ Praeis dar keletas mėnesių, ir tą pačią 1958-ųjų lapkričio 25-ąją O. Sedelskytė laiške B. Katinienei

rašys: „Aš čia jau ne tik kad nebereikalingas žmogus, bet netgi nepageidaujamas. Mat, nepavyko palenkti manęs savo biznieriškiems interesams. Užtat nusivylė, užtat sulaukiau ir atitinkamo atpildo.“ Vis dėlto jaunosios direktorės sumanymai pamažėle buvo įgyvendinami: per pirmuosius jos darbo metus A. Vienuolio namas ištuštėjo, liko laisvos patalpos muziejaus ekspozicijai įrengti. Prieš pat 1958-ųjų Kalėdas net ir rašytojo našlė Leokadija Žukauskienė apsisprendė: paliko muziejui dalį savo daiktų, paliko savo kambarį ekspozicijai kurti, o pati visam laikui išsikraustė gyventi į butą Vilniuje.

Kaip būsimoji signatarė dirbo ryšininke...

Vis mažiau lieka anykštėnų, atmintyje saugančių muziejaus direktorės Onos Sedelskytės veidą, jos pokalbių nuotrupas. Todėl tarp kitų laiškų, kuriuos išsaugojo ir perdavė Anykščių muziejui O. Sedelskytės seserys, buvo smalsu aptikti du sveikinimo atvirukus, beveik prieš šešis dešimtmečius pasirašytus Irenos Griekštaitės – ją dabar pažįstame kaip Kovo 11-osios Lietuvos Nepriklausomybės akto signatarę Ireną Andrukaitienę.

Vienu iš atvirukų 1964 m. kovo pradžioje Irena sveikina Onutę su Kovo 8-ąja. Penkiolikmetė ji rašo dėl to, kad jos tėvas, norėjęs išsiųsti tokį sveikinimą, jau sunkiai sergąs, o šeimos tradicija neturi nutrukti! Kaip dabar prisimena I. Andrukaitienė, „atvirukas, matyt, toks, koks pakliuvo po ranka. Namuose slogi nuotaka – tarp vilties ir nevilties. Tėčiui buvo lemta išeiti besibaigiant kovui. Onutė atskubės būti su mumis. Išlikusi nuotrauka: prie ką tik supulto kapo – mūsų šeimos artimiausi. Tarp jų ir Onutė.“

I. Andrukaitienė ir O. Sedelskytę siejo tolimos giminystės ryšys: signatarės motina Sofija Sedelskytė-Griekštienė irgi kilusi iš tos pačios Debeikių krašto Sedelskių giminės, tik šakos buvo skirtingos. „Itin dažnai Onutė lankydavosi pas mus, kai jau gyvenome Anykščiuose, o ji buvo pradėjusi dirbti A. Vienuolio muziejaus direktore. Aš tuomet mokiausi penktoje–šeštoje klasėje. Pamenu, mama Onutę man visada kaip sekinį pavyzdį primindavo – siekė mokslo, baigė aukštąjį,“ – dalijasi prisiminimais I. Andrukaitienė. Giminių pasikalbėjimų liudininke buvusi paauglė netruko pastebėti, kad pokalbiuose, vykusiuose Griekštų namuose, atsiradavo vis daugiau susirūpinimo, susijusio su O. Sedelskytės darbu – jautėsi, kad ji turi kažkokių nesuprantamų bėdų. I. Andrukaitienė prisimena tuomet mačiusi, kaip jos motina dėl to sielojasi, o tėvas susirūpinęs. Jai tuomet įsiminė ir iki šiol tebėra išlikę atmintyje kai kurie muziejaus vadovės pokalbių su tėvu fragmentai, jų atmosfera.

„Girdėdama tų pokalbių frazes, intonacijas, aš supratau, kad vyksta kažkas labai neteisinga Onutės atžvilgiu, kad ji prašo mano tėčio pagalbos. Kartą ji net su ašaromis pasipiktinusi guodėsi, kad „jie“ visai nesupranta, kas yra muziejus, kas yra eksponatas, nes A. Vienuolio ranka rašytą receptą, pavadinę jį nereikalinga šiukšle, suglamžė ir numetė ant grindų – gerai dar, kad nesuplėšė,“ – pasakoja apie asmenines patirtis, išgyventas prieš šešis dešimtmečius, I. Andrukaitienė.

► Anykščių panorama, išsiliėjusi Šventosios upė, apleistos senosios miesto kapinės prie koplyčios, Antano Vienuolio kapas – tai tik keli kadrai iš gausaus O. Sedelskytės Anykščių krašto nuotraukų palikimo.

► Gavusi tokios transporto priemonės vairuotojos pažymėjimą, nuo 1962 m. po Vilnių O. Sedelskytė važinėjo motoroleriu „Viatica“.

Tuo metu, dar iki 1960-ųjų, jos tėvai namuose telefono neturėjo, todėl paauglei dukrai teko būti „ryšininke“ tarp Griekštų namų ir muziejaus. Irena nešdavo Onutei tai laiškėlį, tai kokį žodinį prašymą, paskui grįždavo su atsakymu. Kartais O. Sedelskytė pati po darbo užbėgdavo pas Griekštus, o pokalbiai užsitęsėdavo iki vėlumos.

„Buvau jau septintokė, supratau, kad ruošiamasi padėti Onutei apsiginti nuo „jų“ puolimo ir kad tas ruošimasis kaip ir slapas, nes mama pasakė, kad niekam neprasitarčiau apie tai. Deja, apsiginti nepavyko. „Jie“ buvo stipresni...“ – prisimena I. Andrukaitienė, žadėdama kada nors rasti laiko ir pateikti išsamesnius liudijimus, kaip 1960-aisiais Anykščiuose to meto valdžios buvo susidorota su jauna muziejaus direktore.

„Turbūt išprotėčiau, jei reikėtų palikti muziejų“

Kas nutiko, kad vos pustrečių metų Anykščių muziejui vadovavusi Ona Sedelskytė paliko Anykščius ir grįžo į Vilnių, kur jai belikusį gyvenimo dešimtmetį praleido, gyvendama prisiminimais ir dirbdama bibliotekoje? Atsakymai slėpi muziejuje iki šiol saugomuose buvusios direktorės užrašuose ir jos karjeros pabaigą liudijančiuose dokumentuose. Nuo pirmųjų jos darbo dienų augo ir stiprėjo įtampa tarp įstaigos vadovės ir Anykščių rajono valdžios atstovų, kurie itin atidžiai sekė naujo tarybinio muziejaus kūrimo procesą šalia visiškai nebeaktualios, tik A. Vienuoliui dar rūpėjusios A. Baranauskų klėtelės. Tuo metu, dirbant O. Sedelskytei, pagal valdžios sumanymą buvo tarsi kuriamas naujas tarybinio rašytojo Antano Vienuolio memorialinis muziejus, kurio direktore ir buvusi paskirta jaunoji filologė.

Naujos ekspozicijos įkurtuvės, Anykščių rajono partijos komiteto ir Vykdomojo komiteto vadovams stebint, ką sumanė ir atkakliai daro O. Sedelskytė, buvo vis atidėliojamos. Tai matydama, 1960-ųjų vasarą direktorė pati organizavo muziejaus atidarymą, be vietos valdžios leidimo pakvietusi teisę patvirtinti ekspoziciją turėjusius svečius iš Vilniaus. Į Anykščius ta proga atvyko Lietuvos SSR kultūros ministerijos Muziejų skyriaus viršininkas Stasys Čipkus, Rašytojų sąjungai atstovavo Mykolas Sluckis, Mokslų akademijai – literatūrologas Jonas Lankutis. Priimant ekspoziciją, Anykščių rajono valdžiai atstovavo pati „galva“ – rajono partijos komiteto pirmasis sekretorius, tuo metu laikytas faktiniu rajono vadovu, Viktoras Lukoševičius.

Kaip vyko ekspozicijos priėmimas, detaliai savo užrašuose pasakoja pati O. Sedelskytė:

„Apžvelgė visą ekspoziciją, gana teigiamai įvertino ir kitą dieną leido ją

atidaryti lankytojams.

Čia pat su savo pastabom prabilo V.

Lukoševičius:

– Aš prieštarauju (...). Tik pažiūrėkit, kokia literatūra pirmam stende, – tai religinio turinio knygpalaikės.

O ten buvo knygutės iš XVIII a., kurias Žukauskas ir Baranauskų namuose dar tuomet skaitė.

Kita Lukoševičiaus pastaba:

– Neišryškinta Vienuolio revoliucinė veikla.

Nusišypsojo Lankutis ir atsakė:

– Vienuolis niekad revoliucionieriumi ir nebuvo.

– Kam eksponuojamas J. Tumo-Vaižganto įrašas svečių knygoje, pažiūrėkit, ką rašo apie senovės romantizmą, tai antitarybinis iššūkis, – kimba Lukoševičius.

– Drg. Lukoševičiau, nebūkite fanatiku, – pertraukė jį M. Sluckis.“

Ekspozicijos priėmimas baigėsi kone skandalu, kai žodžio paprašė į komisiją pakviestas, pasak muziejaus direktorės, „senas komunistas“ Juozas Griekštas – jau minėtas Irenos Griekštaitės-Andrukaitienės tėvas.

O. Sedelskytės žodžiais tariant, jis išdėjęs tiesiai ir atvirai, kokius kančių kelius perėjo muziejaus darbuotojai, kol įrengė ekspoziciją, kad jokio pritarimo ir paramos nesulaukė iš vietos valdžios, kad direktorė buvusi ne kartą sekretoriaus išvyta, kai ėjusi klausti patarimo. O savo audringą kalbą J. Griekštas baigė, išvardindamas rajono galvą piemeniu, išsipirkusiu Šiltą vietą ir kitus kankinančiu... Tądien buvo priimta ne tik A. Vienuolio, bet ir Jono Biliūno memorialinė ekspozicija Niūronyse, o direktorė nuraminta: jei rajono valdžia ją iš darbo atleis, kultūros ministras perkels į kitą muziejų...

„Jei reikėtų dabar palikti muziejų, kur visą sielą sudėjau, turbūt išprotėčiau. Tokią meilę jautau, tokį prisirišimą prie kiekvienos kertelės, kad net nesinorėjo eiti atostogų,“ – po šių įvykių savo užrašuose įrašė O. Sedelskytė.

„Jei reikėtų dabar palikti muziejų, kur visą sielą sudėjau, turbūt išprotėčiau. Tokią meilę jautau, tokį prisirišimą prie kiekvienos kertelės, kad net nesinorėjo eiti atostogų,“ – po šių įvykių savo užrašuose įrašė O. Sedelskytė.

Lyg stačia nuokalne žemyn...

Tarp kitų dokumentų, pasakojančių apie pirmosios A. Vienuolio muziejaus direktorės veiklą, guli ir lakoniškas Anykščių rajono Vykdomojo komiteto Kultūros skyriaus vedėjo 1960 m. rugpjūčio 31 d. įsakymas nuo tos pačios dienos „atleisti Oną Sedelskytę iš einamų pareigų už nesugebėjimą vadovauti muziejaus darbui“. Per dvi dienas ji įpareigota perduoti muziejų naujai paskirtai direktorei Teresei Mikeliūnaitei.

Lemtingąjį įsakymą vietoj tuo metu dirbusio skyriaus vedėjo Henriko Judicko kažkodėl pasirašė Vykdomojo komiteto pirmininko

pavduotojas Kazimieras Zulonas. Gali būti, kad rajono valdžioje tuo metu irgi nebuvo vieningos nuomonės muziejaus vadovės atžvilgiu, ieškota, kas sutiks priiimti budelio misiją... Kultūros skyrius nepaliko O. Sedelskytės be pragyvenimo – maloniai pasiūlė jai dirbti Svėdasų apylinkės „Jaros“ kolūkio klubo-skaityklos vedėja...

Tą momentą prisimena Irena Andrukaitienė: „Onutė neteko darbo. Prisimenu jos apsilankymą pas mus prieš išvažiuojant į Vilnių – ji jautėsi visai sužlugdyta.“ Tą 1960-ųjų rudenį O. Sedelskytė dar bandė kreiptis į darbo ginčų komisiją, bet nieko nelaimėjo. Nesulaukė ji ir žadėto pasiūlymo dirbti kažkuriame kitame Lietuvos muziejuje – gal net neturėjo jėgų jo ieškoti.

Po to buvo darbas respublikinėje bibliotekoje, netrukus užklupusi liga – tuo metu vien tik grėsminga vėžio diagnozė jau galėjo kiekvienam pakirsti kojas. Mėnesių mėnesiai, praleisti ligoninėje, invalidumo paieškos ir skausminga baigtis 1970-ųjų vasarį.

Į Čekonių kapines O. Sedelskytė palydėjo visa Sedelskių šeima – tuo metu dar buvo gyvi abu jos tėvai, visos trys jos seserys. Paskui šeimos kapas sparčiai rinko ir kitus: po metų mirė tėvas, dar po kelerių – ir motina.

Jos parašytų vaizdelių rinkinys „Užuožerių Antaniukas“ daugiau kaip penkis dešimtmečius vis priaugantiems iki skaitytojo amžiaus vaikams pasakoja Antano Vienuolio vaikystės istorijas. Jos eilėraščiai guli rankraščiuose ir laukia, kada kam nors parūps juos pakelti ir skaityti skaityti... Kaip ir šis, parašytas 1968-ųjų sausio 14-ąją:

*Nejau juodas paukštis,
Nusileidęs ant mano širdies,
Kaip pilką balandę
Suplėšys ją mirtinai.
Išnyksiu šešėliu
Kely nebūties.
Jau dalgius galanda,
Ateina jinai!..
Užbert mane smėliu
Amžinai amžinai...*

Vidiškių dvarą nuo sunykimo gelbėjo asmeninėmis lėšomis

Per kelis šimtmečius daugelį kartų keitęs šeimininkus, šio amžiaus pradžioje Vidiškių dvaro rūmai (Ignalinos rajonas) – išlikusi oficina, ledainė, pirtis, bravoras ir parkas – atsidūrė ant sunykimo ribos.

Apgriuvusį ir apleistą XVIII a. antroje pusėje pastatytą vėlyvojo klasicizmo formų, esantį ant aukštumos prie Varnio ežero, dvarą įsigijo vilnietis, menais ir kolekcionavimu besidomintis teisininkas Kęstutis Mozeris, savo lėšomis dvaro rūmus restauravo, prikėlė naujam gyvenimui ir siekia, kad jame vyktų kultūrinės veiklos.

Valstybės saugoma kultūros vertybė svečius pasitinka savo pirmųjų išorės grožiu, puošniais interjerais ir bene gražiausiu Lietuvoje unikaliu terasiniu parku. Dvaras – privati nuosavybė, tad patekti į jį galima suderinus su šeimininku.

► Taip Vidiškių dvaras atrodo iš pietų pusės.

► Dabartinis dvaro savininkas Kęstutis Mozeris dvare jaučiasi puikiai.

Dvaras ėjo iš rankų į rankas

Vos penketą kilometrų iš Ignalinos pavažiavęs link Visagino, jau esu

Vidiškėse, šalia išvaizdžios bažnytelės. Tolėliau, dešinėje pusėje, pro medžius

... Jonas Junevičius ►

► Taip Vidiškių dvaras atrodo šiandieną.

prasišviečia dvaro rūmai. Vartai užverti, tačiau skambtelėjus telefonu dvaro šeimininkui, jie atsiveria.

Prie kolonų pasitinka pats K. Mozeris, kviečia į vidų. Erdvus, senove dvelkiantis holas, kuriame dėmesį patraukia du herbai. „Tai bene įtakingiausių, labiausiai su šiuo dvaru susijusių Pliaterių ir Kaminskių giminės herbai“, – sako K.

Mozeris.

Jis iš stalčiaus traukia solidų pluoštą dvaro istorijos lapų, pastebėdamas, kad apie dvarą daug informacijos internete, dvaras aprašytas leidiniuose „Lietuvos dvarai“, tačiau bene išsamiausia, remdamasis archyviniais dokumentais ir tyrinėjimais, iliustruotą

nuotraukomis, dvaro istoriją jam paruošė kraštiečių, istorikas Romutis Matkevičius (miškininkas ir publicistas R. Matkevičius (Matusa) jau kelis dešimtmečius dirba prie Ignalinos krašto istorinių tyrinėjimų, yra išleidęs ne vieną knygą, – aut. past.).

Dvaro užuomazgos siekia XV amžių, kai vietovės žemės priklausė Dūdų, Petravų dvarams, kuriuos valdė giminaičiai Narbutai, Daugėlos ir Zavišos. Pirmą kartą Vidiškių dvaras paminėtas 1675 metais. Pirmuoju jo savininku įvardijamas Jonas Dzivelskis. Po jo mirties dvarą valdė sūnus, o 1750 metais dvaras priklausė Ašmenos proseniūnui Steponui Mykolui

► Nusileidus terasomis link Varnio ežero, telkšo tvenkiniai, už kurių – dvaro bravoras.

► Garsios Pliaterių giminės herbas.

► Tarpukario fotografija. Pirmas iš dešinės – paskutinis dvaro savininkas, Pimenovų žentas Joachimas Dorochovas.

Didžiosios Kunigaikštystės ir Lenkijos karalystės sekretorius, valstybės turtų ir miškų generalinis urėdas Liudvikas Augustas Pliateris. Šis turtingas žmogus, kuriam Ignalinos ir Zarasų kraštuose priklausė ir daugiau dvarų, Vidiškių dvarą pavadino „Pryjazn“ („Bičiulystė“). Šis pavadinimas kaimui ir dvarui prilipo ir buvo iki 1939 metų. Manoma, kad apie 1820-uosius metus dvarą įsigijo Kaminskiai, tikėtina Jonas Kaminskis, kuris iš karto ėmėsi dvaro perstatymo darbų. Kaminskių perstatyti dvaro rūmai beveik nepakitę ir išliko iki mūsų dienų. Tuo metu dvaras garsėjo vertingų baldų kolekcija, didžiule biblioteka.

Paskutinis iš Kaminskių dinastijos – J. Kaminskio anūkas Jonas – vietinių gyventojų prisiminimuose yra išlikęs kaip visiškai nusigyvenęs, prispautas skolų dėl pomėgio lošti kortomis, buvo priverstas dvarą parduoti. Tačiau pardavęs nenorėjo iš jo kraustyti, tad su visa lova buvo išneštas ir paliktas prie vieškelio. Kas ten žino, gal tai tik legenda?

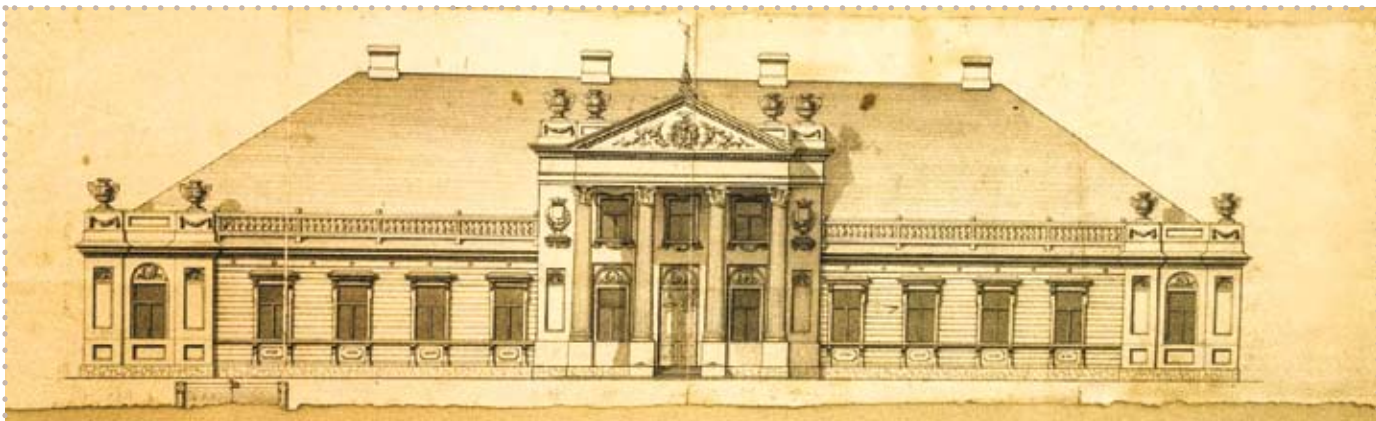
Taigi, 1912 metais Vidiškių dvarą įsigijo garsios ir turtingos Vilniaus sentikių šeimos atstovas Aristarchas Pimenovas, po kelių metų jį patikėjęs savo seseriai Jelenai Dorochovai, pagarsėjusiai konfliktais su parapija dėl klebonijos. Negavę leidimo, parapijiečiai lyg tai dvaro žemėje

► Buvusi oficina drėbta iš molio.

Frankevičiui, iš kurio apie 1746-uosius dvarą įsigijo Breslaujos rotmistras Jonas Kazimieras Ragoža, įvardijamas

ir kaip Breslaujos pilies vietininkas. Po jo mirties dvarą valdė sūnus, tačiau 1811 metais surašymo duomenimis dvarą jau valdė grafas, Lietuvos

► Šis atrastas 1927 metų dvaro brėžinys padėjo restauratoriams atkurti dvaro fasadą.

► K. Mozeris džiaugiasi išlikusiomis originaliomis medžio drožiniais išpuoštomis rūmų durimis.

► Ši komoda į dvarą atkeliavo iš XVI amžiaus.

pastatė kleboniją. Pasiteismavę dvarininkai išsikvietė policiją ir kleboniją nugriovė, o po to žemę padovanojo parapijai.

Reikėtų pridurti, kad jie visgi buvo sentikiai, gal toks buvo ir jų dvarininkiškas garbės supratimas. J. Dorochova valdyti dvarą suteikė teisę savo vyrui Joahimui Dorochovui. Jiedu dvarą valdė iki sovietų nacionalizacijos, 1940-ųjų. Savininkai prieš tai spėjo iš dvaro pasitraukti į Austriją ir ten gyveno“, – pasakojo K. Mozeris.

Iš dvidešimt dviejų pastatų išliko šeši

1940 metais dvaro nacionalizacijos akte minimi net 22 pastatai.

Dalyje pastatų po Antrojo pasaulinio karo šeiminkavo kolūkis, vėliau – melioracijos įmonė. Centrinuose dvaro rūmuose įsikūrė Vidiškių apylinkės vykdomasis komitetas, biblioteka, kultūros namai.

Pereinami dvaro kambariai buvo pertvarkyti nepaisant jų istoriškumo, hole įrengta kino aparatinė, buvusioje didžiojoje svetainėje vyk-

► Vienas iš išlikusių ir restauruotų pastatų – dvaro pirtis.

davo Vidiškių jaunimėlio šokiai. Dvaro vertybės ir interjeras jiems nerūpėjo.

Dvarą nuniokojo ir 1986 metais siautęs gaisras. Per jį prarasta daug

vertybių, likusios išvogtos, gaisro pasekmės dvarui buvusios siaubingos. Iš kadaise klestėjusiame dvare buvusių pastatų iki mūsų dienų teišliko keli –

► *Dailininkas, tapytojas, plakatistas Vidas Drėgva (kairėje) stebėjosi, kaip Kęstučiui Mozeriui pavyko skoningai priderinti užuolaidų (stiliztikos atžvilgiu) koloritą prie išlikusių sieninės tapybos fragmentų, tarsi nuspėjant to laikmečio dvaro kolorito tendencijas.*

rūmai, oficina bravoras, pirtis ir ledainė.

Paklaustas, kokie ryšiai vilnietį, dabartinį dvaro savininką, sieja su Ignalinos kraštu, Vidiškėmis, K. Mozeris nusišypsojęs atsakė, kad jokie, o dvarą įsigyti lėmė susiklosčiusi situacija.

„Esu teisininkas ir kai atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę jis buvo grąžintas paveldėtojai Jelenos Dorochovos dukrai Verai, ji nusprendė dvarą ir jai grąžintus septynis hektarus žemės parduoti. Aš atstovavau jos interesams, tačiau per dvejus metus pirkėjų už 100 tūkst. JAV dolerių neatsirado.

Tiesa, vieni buvo, kuriuos domino tik miškas, kurio vertė, jų manymu, buvo apie 50 tūkst. JAV dolerių. Kadangi domiuosi senienomis, esu

aplankęs daugybę Vakarų Europos dvarų, 1993-aisiais surizikavau dvarą nupirkti, – pasakojo lenkų, rusų, vokiečių ir anglų kalbas įvaldęs K. Mozeris.

„Dvaro būklė buvo pasibaisėtina. Negana to, 2006-aisiais, jau gerokai paremontuotas, buvo padegtas. Sudegė antras aukštas, bet perdanga nebuvo pažeista.

Esu dėkingas kaimo bendruomenei, su jos pagalba greitai pašalinome degėsius, ir 2008-ųjų rugpjūtyje jau šokom didžiojoje menėje, kur buvo kultūros namai ir linksmindavosi Vidiškių jaunumėlis.

Dvaras yra valstybės saugoma kultūros vertybė, tačiau dvaro dokumentacija neišlikusi, teko po

krupelytę rankioti išlikusias nuotraukas, per tyrimus atrastus elementus, kad galėtume dvarą atstatyti, kokį matote dabar.

Teko atlikti archeologinius, architektūrinius, polichrominius tyrimus, kad galėtume pradėti darbus. Milžinišką darbą atliko architektas Algimantas Stalgys, vadovavęs rekonstrukcijos darbams ir dvare praleidęs begalę laiko. Beje, visa tai dariau savo lėšomis, tik už tyrimus kompensavo valstybė. Tačiau tai tesudaro vos kelis procentus sumos,

► *Atkurta krosnis Vidiškių dvare dera prie interjero.*

► *Didžioji dvaro menė. Sovietmečiu čia buvo kultūros namų salė.*

kuri investuota į dvaro atkūrimą“, – prisiminė K. Mozeris.

Besikalbant, prie mūsų pokalbio prisijungė dvaro savininko svečias – Lietuvos dailininkų sąjungos narys, tarptautinių plenerų dalyvis, kino ir teatro dailininkas, „Slaptosios piešiančiųjų draugijos“ narys, docentas Vidas Drėgva.

Jį domino atkurtas dvaro interjeras, atidengto rūmų dekoro elementai. Taip pat jis teiravosi šeimininko, kaip jam rekonstrukcijos metu taip vykusiai pasisekė atkurti holą, porą pokylių menių, svečių kambarius, apstatyti baroko, rokoko, empyro stiliaus baldais, sutvarkyti parką.

„Kaip pavyko taip skoningai pridrinti prie interjero užuolaidų koloritą (stilizistikos atžvilgiu) prie išlikusios sieninės tapybos fragmentų, tarsi nuspėjant to laikmečio dvaro kolorito tendencijas, kaip pavyko suderinti skirtingų periodų meno kūrinius – didžiojoje menėje kabantį Nikolo Frangipane paveikslą „Madrigalo giedotojai“, sukurtą XVI a. ar bibliotekoje matomą XIX a. A. Foerbacho paveikslą „Kristaus apraudojimas“ ir kitus“, – dvaro savininko pasiteiravo V. Drėgva, kuriam meno kūriniai ir jų vieta interjere kėlė pasigėrėjimą.

Pasak dvaro savininko, interjere yra apie penkias dešimtis meno kūrinių ir bene visi įsigyti aukcionuose užsienyje.

„Užuolaidos lygiai tokios, kokias pavyko atrasti vienoje išlikusioje nuotraukoje“, – sakė K. Mozeris, o svečiui nusistebėjus preciziškai atkurtu parketu, atsakė, kad tokį atkurti padėję mažosios menės kampe išlikę vos keli kvadratiniai metrai seno parketo.

Panašiai buvę ir su langais, ornamentuotomis durimis, kurias būtų buvę kur kas pigiau gaminti naujas, negu atkurti senas.

Dvaro rekonstrukcijai žinių K. Mozeris sėmėsi keliaudamas po Vakarų Europos dvarus. „Lietuva yra skurdi šalis, dvarai – irgi. Užsienyje dvarai turtingi, mūsiškių su jais nepalyginsi. Ten karta po kartos dvarą puoselėja, dvare gyvena 300–400 metų, ir beveik nieko nekeičia. Na, įveda elektrą, šiuolaikines komunikacijas ir gyvena be rūpesčių“, – pastebėjo K. Mozeris, beje, per karantiną pats pradėjęs tapyti...

Paklaustas apie dvaro ateitį,

► Vidiškių dvaras 2010 metais.

► Vidiškių dvaras apie 2005 metus.

perspektyvas, jo savininkas sakė, kad dvaro priežiūra brangiai kainuoja, reikalauja daug pastangų ir lėšų. „Kol leis galimybės, aš ir mano šeima stengsimės dvarą išlaikyti, – sakė K. Mozeris, pastebėdamas, kad ir šiuo metu remontuojami dvaro rūmų turėklai. – Pirtis restauruota. Kitų pastatų suremontuoti stogai, kol kas užkonservuota“.

► Restauracijos metu atidengta dekoro dalis.

Atgyja Kamariškių dvarvietė

Praeityje turėjome gausybę dvarų, tačiau dauguma jų sunyko dėl aplaidumo ar buvo sunaikinti. Šiandien Zarasų rajone yra išlikusios vos kelios dvarvietės su dar tebestovinčiais rūmais. Viena iš jų – XVI amžių menanti Kamariškių dvarvietė, per šimtmečius ne kartą keitusi savo šeimininkus ir išvaizdą. Suvieko seniūnijoje, prie pat Latvijos sienos esančios Kamariškės daug dešimtmečių buvo plėšiamos ir niokojamos. Sparčiausiai dvarvietės kompleksas nyko pirmuoju Lietuvos nepriklausomybės dešimtmečiu, kuomet buvo sudeginta centrinė dvaro rūmų dalis, o sutrūniję abiejų flygelių stogai ir perdangos sukrito į vidų, plytoms buvo išardyti ir pavogti keli dvaro pastatai. 2019 metais Kamariškių dvarvietę įsigijo ir ėmėsi tvarkybos darbų socialinėmis inovacijomis garsėjanti VŠĮ „Inovatorių slėnio“ komanda.

... Šarūnas Subatavičius >

Dvarvietei pavadinimą suteikė ją kūręs ponas Martynas Komorovskis

Atlikus išsamius istorinius tyrimus tapo aišku, kad bene pirmą kartą Kamariškių dvarvietė (Komoryszki) istoriniuose šaltiniuose buvo paminėta 1583 metais, kaip Suvieko dvaro palivarkas, priklausęs ponui Martynui Komorovskiui ir jo žmonai Beatai Kmitaitėi, kurios giminės turta, kaip kraitį, ponas įgijo po vestuvių. XVI a. pradžioje didžiulis Suvieko dvaras priklausė Trakų vaivada Grigaliui Astikui, o po 1519 metų – jo sūniui Jurgiui Grigaliui Astikaičiui (?–1546), kuris buvo jau minėtos dvarininkės Beatos Kmitaitės senelis. Tikėtina, kad Kamariškėse gyvenimas virė ir Astikų valdymo laikotarpiu, tačiau, tokiau atveju, ši vietovė buvo vadinta kitu, dar

► Pietrytinis Kamariškių rūmų flygelis.

senesniu pavadinimu.

Martynas ir Beata Komorovskiai, jų sūnus Jurgis (?–1634) ir anūakai Jonas, Elijas ir Samuelis, gimę Suvieko dvare, buvo krikštyti Suvieko evangelikų reformatų (kalvinistų) bažnyčioje, kuri ten jau nuo seno stovėjo.

Priklausymas kalvinistų konfesijai Komorovskius suartino su didikais Radvilomis, kurie tapo jų gerais draugais (prižiūrėti, kaip laikomasi paskutinės Jurgio Komorovskio valios, išreikštos 1634 metais surašytu testamentu, buvo paskirtas LDK lauko etmonas Kristupas Radvila Jaunasis

(1585–1640), Jurgio Komorovskio draugas ir bendražygis.

Užvaldė jėzuitai

Paskutinė iš Kamariškės paveldėjusių Komorovskių – dvarininkų dukra Kotryna, 1684 metais ištekėjusi už Pauliaus Zarankos Horbovskio. Taip Kamariškės daugiau nei šimtmečiui pateko į Zarankų giminės rankas. Tiesa, dar XVII a.

► *Baronų fon Brinkenų giminės herbas.*

kreditoriams. XIX amžiaus pradžioje Kamariškės atiteko Anykščių teisėjui Antanui Kušelevskiui ir jo palikuonims. 1858 metais Antano Kušelevskio anūkas Juzefas Kamariškes pardavė iš Sederės (vok. Schödern) dvaro Kuršo gubernijoje kilusiam baronui Lotarui Reingoldui fon Brinkenui (1827–1910). Tikėtina, kad jis ir buvo istorizmo ir neogotikos bruožais išsiskiriančių Kamariškių dvaro rūmų statytojas. 1882 metais dvarą įsigijęs ponas Viktoras Krauzė jau 1887 metais taip nuskurdo, kad Kamariškės įkeitė Vilniaus Žemės bankui.

Paskutiniai Kamariškių savininkai – baronai Richteriai

1901 metais Kamariškių dvarą su daugiau nei tūkstančio hektarų žemės valda įsigijo iš Mintaujos kilęs baronas Heinrichas Vilhelmas Berndt fon Richteris (1856–1936) su žmona Matilda Augusta Dalvitz (1864–?). Tais pačiais metais jiems gimė sūnus Nikolajus, o 1908 metais – dukra Viera.

1915 metais, vykstant Pirmajam pasauliniam karui, artėjant vokiečių

► *Tokių Kamariškių dvarą prieš penkiolika metų užfiksavo AF fotografas Jonas Junevičius.*

pabaigoje dvarininkė turėjo problemų su Ilūkstės jėzuitų vienuoliais, kurie dėl jos skolų dvarą buvo užvaldę, ir nenorėjo grąžinti net tuomet, kai už kadaise suteiktą paskolą jiems buvo pasiūlyta netgi didesnė pinigų suma. Zarankoms dvarą pavyko

susigrąžinti, bet jiems tai daug kainavo – teisminiai procesai vyko daugiau nei pusę amžiaus.

XIX a. dvaras ėjo iš rankų į rankas

Po to, kai Zarankos galiausiai tapo nemokūs, jų valdos buvo išdalytos

Inovatorių slėnį 2015 metais įkūrė „Nacionalinio socialinės integracijos instituto“ komanda, norėdama atverti duris kūrybos ir darbo erdvei gamtoje. Pagrindiniai organizacijos veiklos tikslai – socialinio verslo ir socialinių inovacijų plėtra.

Inovatorių slėnis yra atviras bendradarbiauti – čia jūs galite rengti savo mokymus, seminarus ar kitus renginius, taip pat mūsų komandoje ir pažinčių rate gausu specialistų, dirbančių su socialiniais projektais ir verslu, todėl iš anksto susitarus grupei žmonių gali būti vedami mokymai žmogaus teisių, medijų ir informacinio raštingumo, socialinio verslo, lyderystės, pameistrystės temomis, organizuojami komandos formavimo užsiėmimai. Čia jūs galite atvažiuoti su grupe ar vienas, dirbti, kurti ar išlėsti.

► *Kušelevskių giminės herbas Prawdzc (1817 metai).*

Lietuvos valstybės istorijos archyvas. LVA f. 708, ap. 2, b. 3, l. 146.

► Štaurės vakarinis dvaro flygelis.

miške esančiose kapinaitėse, į kurias kadaise vedė alėja.

Pokariu kapinaitės buvo smarkiai nusiaubtos, nuo paminklų buvo nudaužyti kryžiai, tačiau dvarininko bei kelių jo artimųjų paminklai išliko iki šių dienų.

Turtinga vietovės istorija buvo sunaikinta sovietmečiu

1940 metais sovietams okupavus Lietuvą, Kamariškes paveldėję Richterių vaikai Nikolajus ir Viera sugebėjo pabėgti į Vokietiją, todėl pirmųjų represijų išvengė. Vykstant karui jie dar buvo sugrįžę į Lietuvą, tačiau 1944 metais dėl artėjančios sovietų kariuomenės neliko nieko kita, kaip tik trauktis į vakarus.

Po karo Nikolajus su žmona apsigyveno Vokietijoje, Flensburge, o Viera su vyru – Australijoje, Sidnėjuje, kur turėjo saldumynų parduotuvėlę. Dvarvietė buvo apiplėšta ir suniokota, joje įsikūrė kolūkis, apgyvendinti naujakuriai. Išskyrus pastatų sienas, Kamariškėse nebeliko nieko, kas primintų senuosius laikus. Dvaro istorijos beveik visiškai išnyko ir kolektyvinėje sąmonėje.

Tikslas – sukurti kultūros paveldo erdvę, kurią žmonės galėtų patirti

2019 metais Kamariškių dvarvietę įsigijo ir ėmėsi prikelti VŠĮ „Inovatorių slėnio“ komanda, garsėjanti socialinėmis inovacijomis. Laimėjus projektą ir gavus Islandijos, Norvegijos ir

kariuomenei, Richterių šeima pasitraukė į Heinricho Vilhelmo uošvių, Rygos pirklių Dalvicų dvarą Liucino apskrityje (Latvija).

1917 metais Rusijoje prasidėjus revoliucijai, dvarininkai prarado visas Sankt Peterburgo banke laikytas santaupas ir buvo priversti bėgti, į dar vokiečių valdžioje buvusią Lietuvą. 1918 metais būdami Eglainėje (Latvijoje), Richteriai priėmė gana išmintingą sprendimą – jie pasidalijo didžiąją dvaro valdą tarp šeimos ir kitų artimųjų, dalį žemių pardavė. Todėl 1922 metais Lietuvos valstybės pradėta Žemės reforma Kamariškių dvaro smarkiai nepalietė, iš Richterių nelabai buvo ką atimti (neliečiama norma asmeniui – 80 ha), o žemės vis tiek liko savų žmonių rankose.

Richterių laikotarpis siejamas su dvaro suklestėjimu – amžininkų prisiminimai byloja, kad Heinrichas Vilhelmas buvo pasiturintis ir dosnus žmogus, gerai mokėjęs samdiniams, keldavęs puotas (ypač per Jonines) ir negailėjęs įsimintinų dovanų, mylėjęs

šunis ir žirgus, o dvaras garsėjo jame gamintais karameliniais saldainiais „Karvutė“. 1936 metais baronas Heinrichas Vilhelmas Berndt fon Richteris mirė, buvo palaidotas netoliese dvaro,

► Nikolajus Berndt fon Richteris (1901–1956).

Gretimo Samanių kaimo gyventojai dar pamena, kad Nikolajui fon Richterui pirmoji santuoka nenusisekė. Pirmoji jo žmona buvo labai pasiturinti vokiečių iš Latvijos, jos kraitį į Kamariškes gabeno geležinkelio vagonais. Tačiau Kamariškėse jai nepatiko, o gal ir vyras nebuvo itin dėmesingas, todėl santuoka truko gana trumpai. Kiek vėliau dvarininkas įsimylėjo tarnaitę Mariją iš Samanių kaimo ir 1938 metais ją vedė. Porą sutuokė Subatės pastorius (Latvija), o vestuvių puotą jie atšventė Kamariškėse.

Nikolajaus sesuo Viera buvo bohemiška asmenybė, mėgo tapyti ir tapybos mokė kitus. Po mokslų Rygoje, apie 1928 metus, Subatės Liuteronų bažnyčioje ištekėjo už saugumiečio, VSD Šiaulių apskrities viršininko Ipolito Januškevičiaus. Pora gyveno Panevėžyje, taip pat turėjo namą Kaune, prie funikulieriaus.

► Viena iš dvaro alėjų.

► Tvarkybos darbų eilėje laukia ir dvaro grūdų sandėlys.

Lichtenšteino paramą, su rėmėjų, specialistų ir savanorių pagalba pavyko aptvarkyti ir padaryti prieinamą daugybę metų apleistą dvaro parką, išvalyti tvenkinius, teritorijas aplink pagrindinius dvaro statinius, sutvarkyti ir apsaugoti dvaro flygelius.

Dvaro sode buvo aptiktas Lietuvos raudonojoje knygoje įrašytas niūriaspalvis auksavabalys, raudonpilvės kūmūtės, skiauterėtieji tritonai, todėl dalis dvaro sodo sąmoningai bus palikta nevalyta, su medžiais krituoliais, taip išsaugant nykstančių rūšių buveines.

Inovatorių slėnio direktorius Arūnas Survila pastebi, kad periferijoje griūvant dvarui, griūva ir vietos gyventojų moralinės vertybės, prarandamas identitetas. Kai dvaras keliasi, vėl grįžta viltis, domėjimasis savo šaknimis. Tad, atstatant dvarvietę, atstatomos ne tik sienos, bet kartu atkuriamos apylinkės žmonių identitetas, vietovei sugražinama jos istorija, atnešama aukštesnio lygio kultūra.

Po daugiau nei trejus metus trukusių istorinių tyrinėjimų pavyko išsiaiškinti dvarvietės ir apylinkių istorinę raidą nuo seniausių laikų iki šių dienų, sužinoti dvarininkų šeimų likimus, rasti senų nuotraukų, susigražinti rūmuose buvusių baldų ir kitų interjero puošybos elementų.

Atstačius dvaro flygelius ir sunykusią centrinę rūmų dalį bei kitus pastatus, Kamariškėse planuojama įrengti inovatyvias kūrybines erdves, meno ir garso įrašų studiją, renginių salę, lėto gyvenimo (Slow Living), bendro darbo darbo erdves (Coworking), kur žmogus gali nuo visko pabėgti, atitrūkti, pailsėti, kurti, rasti ryšį su gamta ir kultūros paveldu. Bus siekiama, kad apsilankiusieji Kamariškių dvare paveldą patirtų, o ne eitų žiūrėti į prie sienų pastatytus eksponatus, kaip dažniausiai būna muziejuose.

► 1886 metais sudaryto Kamariškių dvaro valdos plano fragmentas.

Prie dvaro rūmų tebežaliuoja šimtametė skiepyta guoba, mačiusi įvairių Kamariškėse nutikusiu įvykių. Šiandien unikalus medis yra saugomas valstybės. Remiantis dvaro šeiminkės Liucijos Pestinienės (1911–1948) pasakojimu, kurį prisiminė jos dukra Liucija Pestinytė-Gudeliėnė (1939 g.), yra žinoma, kad dvaro ponias mėgdavo leisti laiką po guoba, ten gerti arbatą (matyt, turima mintyje Heinricho fon Richterio žmona Matilda Augusta). Pasakojimas užrašytas 2022 metais.

Liko tik dvaro šuo

Anykščių rajone, Viešintų seniūnijoje esantis Pelyšų dvaras sovietmečiu buvo tapęs kolūkiečių daugiabučiu. Prie 1823 metų statybos rūmų kolūkis prilipdė baltų plytų priestatą, kuriame buvo įrengta katilinė ir dušas. Rūmai grąžinti paskutinių savininkų palikuonims, o vienas iš jų – 96-erių Klemensas Sankauskas – iki šios vasaros pradžios dar gyveno dvare.

... Vidmantas Šmigelskas >

Fotografuojasi jaunavedžiai

„Aukštaitiško formato“ žurnalistams vasarą atvykus į Pelyšas, K. Sankausko ten jau nebuvo – kaimynai sakė, kad dvarininkų palikuonį vaikai išsivežė pas save, į Panevėžį, o jų paprašė prižiūrėti šuniuką ir šiltnamį.

K. Sankauskas buvęs dvaro simboliu. Pasifotografuoti prie dvaro užsukdavę vestuvinininkai, dvarininkas juos mielai priimdavęs ir pozuodavęs fotografams.

Pirmasis rūmų įspūdis, švelniai tariant, nėra labai geras – „nutarybinti“, suniokoti rūmai. Tačiau panašu, kad jie nėra suniokoti negrįžtamai, o nuotraukoms galima susirasti reikiamą kampą.

Valdė gretimus dvarus

Pelyšos dvaro rūmai pastatyti 1823 metais. Savininkas tuo metu buvo Ukmergės pavieto ribų teisėjas Jonas Durasevičius ir jo žmona Otilija Bilevičiūtė (abu palaidoti Papilių kaimo

► Pelyšų dvaro rūmai pastatyti 1823 metais.

► Pelyšų dvarą, kaip ir gretimą Antalinos dvarą, Durasevičiai prarado XX amžiaus pradžioje.

kapinėse).

Stačiakampio formos tinkuoto mūro rūmai vienaaukščiai, viename jų šone prie vienaaukštės dalies priglaustas dviaukštis rizalitas, užsibaigiantis šiaurės vakarų fasade dviem bokšteliais. Išliko beveik autentiškas vidaus išplanavimas. Išilginė kapitali siena dalija pastato vidaus erdvę į dvi dalis. Išlikę interjero fragmentai vestibulyje (laiptai) ir rizalito patalpose (sienų ir lubų dekoras).

XX a. pradžioje Pelyšos dvaro savininkais tapo Sankauskų šeima. 1932 metais vienas iš keturių Pelyšų dvaro valdytojų Sankauskų – Bronislovas – centrinių dvaro rūmų pastato dalį bei 38,04 žemės pardavė Aleksandrui Klimavičiui.

Bajorų Durasevičių (Durasovų, Durasų) giminė Rusijoje žinoma nuo XV amžiaus. Ji Ukmergės apskrityje įsikūrė XVIII amžiaus pabaigoje, o 1805 metais dokumentais pasitvirtino savo bajorystę, turėjo herbą „Odrovonž“. XIX amžiuje Durasevičiai valdė keletą dvarų – taip pat ir vienas šalia kito įkurtus Pelyšų ir Antalinos dvarus. XX amžiaus pradžioje Durasevičiai pardavė ir

Pelyšų, ir Antalinos dvarus.

Lietuvos valstybės istorijos archyve saugomas dokumentas, kuriame išvardyti Vladislavo Durasevičiaus piniginiai įsipareigojimai, ten minimi ir Teodoro Bielevičiaus 1819 ir 1821 metais išduoti Pelyšos dvaro skolos dokumentai Troškūnų bernardinų vienuolynui ir Vilniaus Basiesiems karmelitams.

Svarbiausia, kad rūmai nesugriūtų

Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Panevėžio-Utenos teritorinio skyriaus vedėjas Arūnas Giraitis „Aukštaitiškam formatui“ dėstė, kad dvaro vertė tiesiogiai priklauso nuo jo struktūros vientisumo.

„Savo darbe vadovaujosi šiuo principu – nekilnojamosios kultūros vertybės, sudarančios šalies funkcinę kraštovarkinę kultūros

paveldo struktūrą, yra bendrosios kraštovaizdžio formavimo politikos objektas. Dvaras yra tradicinio Lietuvos kaimo kraštovaizdžio ir apgyvendinimo sistemos esminis elementas ir vienas iš pagrindinių kraštovarkos objektų, neskaidoma urbanistinė-gamtinė struktūra bei kraštovaizdžio architektūros darinys. Juk ir vienas neišsiskiriantis statinys formuoja sodybos visumos planinę tūrinę erdvę ir yra svarbus komplekso komponentas, kurį praradus dvarų sodybų struktūros nuvertėja. Šiuo metu daugelis dvaro sodybų teritorijų yra suskaldytos smulkiais žemės sklypais. Pernelyg smulki nuosavybės struktūra istoriškai vientisuose nuosavybės objektuose kartais veda prie konfliktų dėl teritorijos. Nebelieka subjektų, suinteresuotų išsaugoti buvusių dvarų sodybų vientisumą, vieningai jas naudoti ir tvarkyti“, – dėstė A. Giraitis.

► Gerokai nugyventame dvare yra nemažai išlikusių išorės dekoru detalių.

► Durasevičių giminės herbas.
Rusijoje ši giminė buvo žinoma nuo XV amžiaus.

Jis nurodė, kad, vykdant dvarų inventorizaciją, 1991 metais buvo sudarytas Pelyšų, Papilių, Durasų dvaro sodybos teritorijos ribų planas.

Skelbiant Valstybės saugomu objektu, 2005 metais vertingais elementais buvo pažymėti tik dvaro rūmai. Teritorijos ribų plotas buvo 1,17 ha. Sovietų laikais buvo keista rūmų stogo danga, viduje atsirado naujų pertvarų.

Vestibiulio laiptai atitverti pertvara. Vėliau, tikslinant vertingąsias savybes, teritorijos ribų plotas buvo sumažintas iki 0,3338 ha.

Pasak Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Panevėžio-Utenos teritorinio skyriaus vedėjo, Pelyšų dvaro situacija nėra pati blogiausia, bent jau grėsmė jo visiškam sunaikinimui nekyla. „Mes dvarų savininkų neverčiame jų tvarkyti. Svarbu, kad rūmai būtų konservuoti ir negriūtų. O jeigu žmogus nori kažką daryti, parodome, kur gauti lėšų. Bet vėlgi svarbiausia, kad savininkas domėtųsi, norėtų ir turėtų idėjų“, – aiškino A. Giraitis.

Pasak paveldosaugininko, lėšomis disponuoja ir pats Kultūros paveldo departamentas, tačiau sumos, kurias galima gauti iš departamento, nėra didelės, sumos greičiau tinkančios konservavimui, o ne rūmų rekonstrukcijai.

Giminė sunyko

Nepavyko rasti informacijos kodėl abu gretimus dvarus – Pelyšų ir Antalinos – XX amžiaus pradžioje Durasevičiai pardavė. Taip pat nėra aišku, kaip Pelyšų dvaras atsidūrė Durasevičių rankose. Pagal vieną iš versijų, šio dvaro žemės galėjo būti Otilijos Bilevičiūtė Durasevičienės kraitis.

Dvarininkai, paprastai plėsdami valdas, supirkinėjo žemę, tačiau dvarų vieno šalia kito nestatė, nes papildomos infrastruktūros išlaikymas kainavo pinigų.

Neradome aprašymų ir apie Durasevičių giminės likimą. Mūsų kalbinti pašnekovai svarstė,

► Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Panevėžio-Utenos teritorinio skyriaus vedėjas Arūnas Giraitis sako, kad padėti dvarininkams galima tik tada, kai jie patys to nori ir turi idėjų.

kad, matyt, likimas nebuves geras, todėl apie tai ir nerašoma. Gal gėrė, gal lošė iš pinigų...

Panašu, kad ir Antalinos, ir Pelyšų dvarai buvo įkeisti bankams, todėl jie ir išslydo iš Durasevičių rankų.

Autoriaus nuotr.

► Šalia Pelyšų dvaro pas promočiutę vasarą Sofija gerai pažįstama su dvaro paveldėtoju Klemenso Sankausko šuniuku.

Alantos akiračiai

PALAIMINTOJO TEOFILIAUS MATULIONIO 150-MEČIO JUBILIEJUS ALANTOJE

Liudos Pusvaškienės nuotr.

Konferencijos „Palaimintajam Teofilui – 150!“ dalyviai. Iš kairės: diakonas Darius Chmieliauskas, istorikas prof. Arūnas Streikus, ambasadorė prof. Irena Vaišvilaitė su knyga „Teofilus Matulionis. Laiškai“, dailininkas, naujosios knygos sudarytojas Vaidotas Žukas. Alantos dvaro muziejus. 2023 m. birželio 22 d.

2023 m. birželio mėn. 22 d. vyskupo kankinio Teofiliaus Matulionio gimtajame krašte Alantoje buvo minimas palaimintojo 150-asis gimtadienis. Iš kelių Lietuvos vyskupijų atvykę maldininkai aplankė netoliese esantį Kudoriškių kaimą ir vyskupo motinos Onos Matulionienės (1851–1877) kapą Alantos kapinėse. Vidurdienį vyko jubiliejinės mišios Alantos bažnyčioje, dalyvavo

Panevėžio vyskupas Linas Vodopjanovas OFM, Kaišiadorių vyskupas Jonas Ivanauskas, keliolika kunigų ir pilna šventovė renginio dalyvių.

Po pietų Alantos dvare įkurtoje meno galerijoje ir palaimintojo Teofiliaus Matulionio muziejuje įvyko konferencija „Palaimintajam Teofilui – 150!“. Pakviestieji prelegentai kalbėjo ne tik konkrečiomis teofiliškais temomis, bet ėjo ir į šiandieninės Lietuvos Bažnyčios sinodines, dažnai dramatiškas aktualijas.

Ambasadorė Irena Vaišvilaitė išdėstė savo požiūrį į Teofiliaus Matulionio šventumą, įvedė į bendrą biblinį kontekstą, išryškino Lietuvos vyskupo kankinio unikalumą, palygino su kitais asmenimis, sulaukusiais altoriaus garbės.

Nacionalinės premijos laureatas, literatas Antanas Gailius savo pranešimą pavadino poeto R. M. Rilės žodžiais: „Kas apie pergales klausia? Išverti – tai viskas“, aptarė pasauliečio, kultūros žmogaus vietą šiuolaikinėje Bažnyčioje.

Vilniaus universiteto prof. Arūnas Streikus pažvelgė į vyskupą Teofilijų Matulionį sovietinės sistemos kontekste, aptarė šio laikotarpio Lietuvos dvasininkų prisitaikymus ir neprisitaikymus prie Maskvos režimo diktato.

Dailininkas Vaidotas Žukas, inicijavęs palaimintojo Teofiliaus Matulionio muziejaus įkūrimą, pristatė neseniai išleistą knygą „Teofilius Matulionis. Laiškai“, lydėjo lankytojus po nepalaužto vyskupo kankinio muziejaus sales.

Kiekvienas teofiliškos konferencijos prelegentas atsakė ir į dalyvių klausimus. Tą dieną Alantos dvarą susirinko apie 150 klausytojų, palaimintojo Teofiliaus Matulionio gerbėjų.

Vaidotas Žukas, Palaimintojo Teofiliaus Matulionio fondo pirmininkas

30-ASIS „SANTAROS-ŠVIESOS“ SUVAŽIAVIMAS: KARO UKRAINOJE KEIČIAMAS PASAULIS IR VIEŠOJO LIETUVOS GYVENIMO RŪPESČIAI

Jono Stasėlio nuotr.

Birželio 23–25 d. vyko jau 30-asis „Santaros – Šviesos“ suvažiavimas Lietuvoje. 1957 metais JAV lietuvių išeivių įkurta organizacija nuo 1993-ųjų rengia kasmetines konferencijas ir Lietuvoje, pagrindinį dėmesį skirdama kultūros, politikos, mokslo, švietimo klausimams.

„Santarą – Šviesą“ matau kaip didelę jėgą, gebančią kūrybiškai derinti individualius žmonių talentus su noru ir gebėjimu veikti bendroje kultūros, politikos, visuomenės erdvėje. Matau ją kaip sambūrį, kuriame studentai ir profesoriai bendrauja neformaliai, ir taip gimsta nauja intelekto gyvybė. Matau organizaciją kaip daugybės mano draugų, bičiulių, kolegų darbų tąsą ir idėjų realizavimą. Matau, kad „Santara – Šviesa“ gali baigti vieną ar kitą sąlygišką savo istorijos tarpą, bet negali baigti pati“, – mintimis dalijasi prezidentas Valdas Adamkus, jaunystėje su bičiuliais kūręs šią organizaciją.

„Santaros – Šviesos“ suvažiavimas ir šiemet darbą pradėjo tradiciniu Valdo

Adamkaus sveikinimo žodžiu. Pirmąkart suvažiavime dalyvavęs profesorius Vytautas Landsbergis dalijosi įžvalgomis apie Kovo 11-osios Respublikos nueitą kelią ir jo perspektyvas. Taip pat pirmąją dieną istorikas Egidijus Aleksandravičius svarstė, ką „Santara – Šviesa“ dar galėtų reikšti Lietuvos visuomenei, kultūros istorikas Darius Kuolys aptarė organizacijos skelbtą „švelnių rankų politiką“ ir jos likimą, apie „Santaros – Šviesos“ ateitį diskutavo ekonomistas Raimundas Mieželis, filosofas Arūnas Sverdiolas, žurnalistė Birutė Garbaravičienė, literatūrologas Saulius Žukas, studentė Iveta Ivanauskaitė.

Švietimo klausimams skirtoje sesijoje „Mokykla: kontrolė ar kūryba?“ pranešimus skaitė edukologė Natalija Mažeikienė, mokytojas ir publicistas Donatas Puslys, Klaipėdos Vyduono gimnazijos direktorius Arvydas Girdzijauskas, Seimo narė Jurgita Šiugždinienė. Edukologės Emilijos Sakadolskienės moderuojamoje diskusijoje Lietuvos švietimo perspektyvas aptarė filosofas Žilvinas Svirgis, studentas ir mokytojas Martynas Pumputis.

Antrąją suvažiavimo dieną saugumo ekspertė Eglė Murauskaitė, politologė Emilija Pundziūtė ir filosofas Gintautas Mažeikis nagrinėjo karo Ukrainoje metu išryškėjusios galių pusiausvyros, dabartinių Vakarų išlikimo ir Rusijos neofašizmo klausimus. Vilniaus istorijos ir tapatybės minkles gvildeno archeologai Rytis Jonaitis ir Irma Kaplūnaitė, literatūrologas Mindaugas Kvietkauskas, gidas, iniciatyvos „Gatvės gyvos“ sumanytojas Albertas Kazlauskas, rašytoja Laura Švedaitė.

Trečiąją dieną vykusioje sesijoje „Ignoruoti, pakęsti, sutarti“ sociologė Rūta Žilnikaitė, istorikas ir žurnalistas Virginijus Savukynas, rašytoja Zita Čepaitė svarstė aktualias Lietuvos viešojo gyvenimo problemas.

Tradicioniai „Santaros – Šviesos“ poezijos vakare eilėraščius skaitė Sigitas Parulskis, Aidas Marčėnas, Giedrė Kazlauskaitė, Laima Kreivyte, Rolandas Rastauskas. Kino vakare savo dokumentinį filmą „Gyvenimas po mirties“ pristatė filosofas ir režisierius Nerijus Milerius. Skambėjo vargonininkės Jūratės Landsbergytės ir fleitininko Vytauto Oškino atliekami kūriniai. Suvažiavime buvo paminėtos ir pagerbtos iškilios „Santaros – Šviesos“ asmenybės: Alma Nutautaitė-Adamkienė ir Irena Veisaitė.

EIP PROJEKTAS AUKŠTAITIJOS PRC KARTU SU VDU ŽEMĖS ŪKIO AKADEMIJOS MOKSLININKAIS

EIP veiklos grupė įkurta Jungtinės veiklos sutarties pagrindu, tikslas – įgyvendinti Europos inovacijų partnerystės „Organinės anglies panaudojimas ekosistemų paslaugų plėtrai, pritaikant ūkininkavimą prie klimato kaitos ACT.LT (AgroCarbonTech.LT)“ projektą.

EIP veiklos grupėje ACT.LT (AgroCarbonTech.LT) susibūrė skirtingų tipų partneriai: žemės ūkio veiklos subjektas (VDU ŽŪA (pareiškėjas), Aukštaitijos profesinio rengimo centras (partneris Nr. 1), ūkininkai Kazimieras Svečiulis (partneris Nr. 2) ir dr. Deividas Burdulis (partneris Nr. 3), VDU ŽŪA mokslininkai: doc. dr. Inga Adamonytė, doc. dr. Edgaras Linkevičius, doc. dr. Egidijus Zvicevičius, lekt. dr. Živilė Černiauskienė; VDU teisininkė dr. Aušrinė Pasvenskienė, Aukštaitijos profesinio rengimo centro vyr. profesijos mokytojos Vida Šeikienė ir Mildutė Skebienė, ūkininkai Kazimieras Svečiulis ir dr. Deividas Burdulis.

Projekto tikslas – sukurti ekosistemų paslaugų plėtros modelį, grindžiamą organinės anglies gamyba ir jos panaudojimu augalininkystėje, siekiant sumažinti CO2 emisijas ir sustiprinti agrotechnologijų tvarumą bei žiedišumą, pritaikant ūkininkavimą prie klimato kaitos.

Laukiami rezultatai įgyvendinus projektą

Įgyvendinus EIP projektą, bus įgyta kompetencijų, kaip gaminti biochar'ą

iš greitos fotosintezės augalų atliekamos biomasės. Bus optimizuoti įvairūs biochar'o gamybos ir panaudojimo technologijų variantai ir įrodytas idėjos realumas – panaudoti organinę anglį (PC) ekosistemų paslaugų plėtrai, kartu pritaikant ūkininkavimą prie klimato kaitos. Projekto įgyvendinimo rezultatai parodys, kiek biochar'o panaudojimas palaiko dirvos drėgmės balansą ir apsaugo dirvožemį nuo maistingų medžiagų išplovimo. Projekto metu bus išbandytas pluoštinių kanapių ir Paulownijos medžių, kaip itin greitai fotosintezė pasižyminčių augalų, tinkamumas garantuoti didelį atliekamos biomasės prieaugį, reikalingą biochar'ui gaminti. Pagaminta organinė anglimi (PC) praturtintas dirvožemį, bus patikrintas ekosistemų paslaugų efektyvumas augalų dėka kaupiant dirvožemio organinę anglį (SOC) ir kartu gauti išmokas už anglies, absorbuotos iš atmosferos, ilgalaikę sekvestraciją. Aukštaitijos profesinio rengimo centre pasodinta greitos vegetacijos Paulownijos sodinukų ir atliekami jų auginimo bandymai bei laukiama rezultatų.

Vida Šeikienė, profesijos mokytoja metodininkė, Aukštaitijos PRC

SEMINARAS – SKLAIDOS RENGINYS „ETIŠKO VERSLUMO PROGRAMA“

Kauno technologijų mokymo centras kartu su Kauno prekybos, pramonės ir amatų rūmais birželio 19 d. organizavo seminarą – sklaidos renginį tema „Etiško verslumo programa“, įgyvendinant programos Erasmus+ strateginių partnerystės projektą „Vertė ir ateitis“ Nr. 2020-1-NL01-KA202-064636.

Renginio metu pristatyta etiško verslumo programa – tvarus, ateičiai tinkamas verslumas remiasi etika ir vertybėmis, todėl jauni žmonės turi siekti etiško verslumo ir lyderystės. Seminaro metu pranešimus skaitė įmonių „BALTOJI BANGA“ ir „KŪRYBOS KAMPAS 360“ atstovai.

Praktinio užsiėmimo metu buvo formuojamas komandinis darbas atliekant įvairias komandines užduotis, žaidžiant žaidimus, kuriuos pateikė „Offline game club“ atstovai. Seminare dalyvavo ir Aukštaitijos profesinio rengimo centro atstovės: direktoriaus pavaduotoja ugdymui Inga Kavaliauskienė ir profesijos mokytoja metodininkė Ramunė Dragūnienė.

PROGREEN PROJEKTO PARTNERIŲ SUSITIKIMAS NORVEGIJOJE

Birželio 5–9 dienomis vyko projekto ProGreen partnerių darbinis susitikimas Norvegijoje. Mokyklai atstovavo projektų vadovė Justina Levenauskienė, gimnazijos skyriaus vedėja Arūnė Vitonytė, Anykščių skyriaus inžinerinio ir paslaugų mokymo skyriaus vedėja Vida Guogienė. Susitikimo metu mokyklos atstovės pristatė rengiamą ūkininkavimo mokymo programą, mokyklos praktinio mokymo ūkį, kuriame bus testuojama programa.

Partneriai pasidalijo projekto progresu kiekvienoje iš šalių, susipažino su Norvegijos, konkrečiau – Stavangerio apylinkių žemės ūkio ypatumais.

Projektas dalinai finansuojamas Erasmus+ programos lėšomis.

ERASMUS+ KONTAKTŲ MEZGIMO SEMINARAS MIUNCHENE

Birželio 14–16 dienomis mokyklos projektų vadovė Justina Levenauskienė vyko į Miunchenę organizuotą Erasmus+ kontaktų mezgimo ir mokymo seminarą „Erasmus: pathways to sustainable projects and institutions“. Vizitas buvo skirtas susipažinti su naujovėmis ir gerosiomis projektų patirtimis tvarumo srityje, vyko aktyvus dalyvių bendravimas ir kontaktų paieška būsimiems projektams. Renginyje dalyvavo 67 dalyviai iš įvairių Europos šalių, dirbantys profesinio ir suaugusiųjų mokymo srityse, patys dalyviai buvo kaip niekada aktyvūs, bendraujantys ir dalijosi informacija apie save, savo įstaigas, ieškojo bendrų temų būsimiems projektams. Tikimės, jog užmegzti kontaktai virs į naujus projektus ateityje.

Kelionės į renginį išlaidas iš dalies finansavo Švietimo mainų paramos fondas (Erasmus+ programa).

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Aukštaitijos profesinio rengimo centras, Technikumo g. 2, Alantos mstl., LT-33315 Molėtų r.

Tel. (8 383) 58 337, faksas (8 383) 53 700, el. paštas info@aukstaitijosprc.lt Interneto svetainė www.alantostvm.lt

Molėtuose gyvenamųjų būstų artimiausiu metu tikrai nebetrūks

Molėtų miestas vis labiau sužavi jaunas šeimas, kurios iškeičia didelio miesto šurmulį į ramesnį gyvenimą arčiau gamtos. Po ilgų metų pradėtos naujų daugiabučių bei kotedžų statybos. Intensyviai perkami žemės sklypai, kur statomi privatūs namai.

Bene daugiau nei po trisdešimt metų pertraukos iškilo vienas iš suplanuotų keturių daugiabučių Molėtų mieste. Kompaktiškas devyniolikos butų dideliais langais pastatas traukia ne vieno pravažiuojančio ar pro šalį einančio gyventoją akį. Kaip pasakojo vienas iš UAB „Namų avilys“ savininkų S. Arlinskas, darbai sparčiai juda į priekį: butai įrengiami, bus A++ klasės, montuojamas grindinis šildymas. Molėtiškai skambančiu pavadinimu „Kirų namai“ įvardintas projektas įgyvendinamas patrauklioje miesto gyvenamojoje zonoje: čia pat mokyklos, darželiai, sporto aikštynai, neseniai pastatytas baseinas. Į klausimą, ar Molėtų rajono savivaldybė vykdo priimtus įsipareigojimus: įrengti įvažiavimą, nuotekų, vandentiekio, šilumos tinklų infrastruktūrą, – pašnekovas atsakė, jog jokių kliūčių nėra, pardavimų greitį lemia išaugusios bankų palūkanos ir bendra ekonominė situacija.

2023 metų pradžioje Molėtų

rajono savivaldybė per Valstybės turto fondą paskelbė dešimties žemės sklypų, skirtų gyvenamiesiems pastatams statyti Molėtų mieste, nuomos aukcioną. Pagal aukciono sąlygas sklypų nuomininkas įsipareigojo per 6 mėnesius nuo valstybinės žemės sklypų nuomos sutarties pasirašymo dienos, pastatų ir statinių statybai vienu metu gauti 10 statybą leidžiančių dokumentų. Ne ilgiau kaip per 8 mėnesius nuo leidimų išdavimo užbaigti visų 10 pastatų ir statinių statybos darbus. Akivaizdu, kad aukciono laimėtojas ir sklypo nuomininkas UAB „Molėtų namai“ savo įsipareigojimus vykdo ir šiai dienai molėtiškiams statomas kotedžų kvartalas – dešimt 80 kv. m ploto namų, turinčių 6 arų sklypus. Sklypo valdytojams savivaldybė sudarė sąlygas prisijungti prie vandentiekio, nuotekų magistralinių trasų.

Po gana ilgo laiko besidomintys nekilnojamoju turtu Molėtuose gali išvysti ir buvusios Molėtų specialiosios internatinės mokyklos ir valgyklos pastatų konversijos vizualizacijas. UAB „Prefa“ planuojami įrengti butai bus patrauklūs, šiuolaikiški,

bus sukurta moderni namo aplinka.

Sparčiai juda ne tik butų ir kotedžų statyba, kur savivaldybė prisiėmė tam tikrus įsipareigojimus ir juos įgyvendina, bet plečiasi ir pačiame Molėtų mieste arba visai šalia miesto ribos statomi individualių namų kvartalai. „Galiu drąsiai teigti, kad miestas auga: kai ateina verslai, kai atgyja buvusių statybinių organizacijų teritorijos naujam gyvenimui, kai viena paskui kitą atsidero naujos parduotuvės, kurios taip pat kuria darbo vietas, ateina ir žmonės, savivaldybei belieka rūpintis, kad miestas neprarastų savo patrauklumo, kad, esant poreikiui ir galimybėms, besikuriantiems verslams būtų padedama, o kartais tiesiog netrukdoma“, – sako Molėtų rajono meras S. Jauneika (nuotraukoje), besidžiaugiantis ne tik miesto atgimimu, bet ir savivaldybės bendradarbiavimu su tais, kurie miestą kuria.

Vyžuonose pastatytas paminklas Radviloms

Vyžuonų miestelio centre (Utenos raj.), trijų kelių sankryžoje, liepos 22 - Šv. Marijos Magdalietės didžiųjų atleidų išvakarėse, pašventintas kraštiečio skulptoriaus Henriko Orakausko sukurtas paminklas „Saulė“.

Paminklas skirtas kunigaikščiams Radviloms, krašto istorijai bei visų laikų vyžuoniškiams.

... Raimondas Guobis >

► Henriko Orakausko skulptūros „Saulė“ fragmentai.

► Henriko Orakausko sukurtą skulptūrą „Saulė“ tapo mažo Vyžuonų miestelio papuošalu.

Miestelio gatve nuo dvaro į aikštę žygiavo dvi būgnus mušančios, bei spalvingais skėčiais besidengiančios, pulkeliu žengiančios, mergaitės, solidi pora Radvilų laikų kostiumais pasirėdžiusių, miklių šokėjų porėlė, taip pat pulkas susirinkusiųjų: su Utenos rajono savivaldybės meru Marijumi

Kaukėnu ir kitais politikais, klebonu Sigitu Sudentu, nenuilstančiomis ypatingų sumanymų skleidėjomis – Sandra Dastikiene bei Edita Grudzinskaite – Gruodis ir kitais kultūros darbuotojais, inteligentais, ūkininkais, paprastais piliečiais.

Visi susirinko prie balta skraiste pridengto, aikštės kamputyje, veik Dusynos upelio pakrantėje pastatyto išskirtinio grožio, bene trijų su puse metrų aukščio paminklo.

Jo autorius H. Orakauskas jautriai kreipėsi į susirinkusius. Skulptorius kalbėjo apie jame sudėliotų simbolių reikšmes. Apie be paliovos judantį, viską gimdantį vandenį, toks Vyžuonoms yra upelaitė Vyžuona su joje nardančiomis žuvimis, žalčiais, stebuklus dovanojančią žemę, žmones kūrėjus, kurie nors labai stengiasi, bet niekaip negali prilįgti Dievo kūrybai. Apie istorinę vertikale, link dangaus besistiebiančią medį, prisimenant didžiąją pavieškelės pušį, kurios šakos tarsi atskiri įvykiai, epochos, žmonių gyvenimai. Juk kaip šakelė ir jėgą, narsą, galybę bei puikybę simbolizuojantis kunigaikštis Kristupas Radvila, atsirėmęs į erelio atvaizdu paženklintą

skydą, jo žmona Kotrina Ostrogiška - Radvilienė išdidžiai sėdinti ir beglostanti prijaukintą liūtę, už jų mistiškas krypuojančių, kaklus ištiesusių, matyt, gagenančių žąsų pulkas. Gal net aliuzija į Romos gelbėtojas. Nardančios žuvys, besiraitantys žalčiukai, žydų istoriją primenantis Dovydo žvaigždės akmenį ritenantis išrinktosios tautos barzdotas vyras, ir iš bendruomenės kilęs viską kas šventa išdavęs stribas, prisidengęs veidą kauke, spaudžiantis rankose rusišką PPŠ automatą, gyvenimo virsmus laiminantis šventikas ir aukščiau visko plazdančią meilę simbolizuojantys du apsikabinę jaunuoliai – tarsi jie, apšviesti Paukščių take spindinčių žvaigždžių, kristų į Joninių nakties glėbį. O dar aukščiau - saulė ir aukštybėse, ant kamuolinių debesų ratais besisukančių keturų žaidžiantys, angelai. Tokie pat, kaip kadais paaugliai berniukai, lankelius ant lazdučių ritenantys – nes ką gi jiems aukštybėse veikti, jei ne žaisti. Kūrėjas dirbęs su šviesia viltimi, kad praeities ir dabarties virsmuose atras save kiekvienas vyžuoniškis, kaip kad išrašytame tekste linkima: „Šviečiu tau/ Vyžuonų žemės žmogau/ Kad rytą savo tarpe pasveikintum dieną/ Jėgų antplūdyje būtum žinantis/ Vakare skaidrėjantis upės vanduo/ Taptų tavo bendraminčiu“.

Skulptorius dėkojo, kad dar vienas jo kūrinys taip nuoširdžiai priimamas gimtinėje. Prisiminta, kad šis menininkas yra sukūręs skulptūras Rašytojų kalnelyje, skirtas vyžuoniškiams kūrėjams Broniui Radzevičiui ir Antanui Masioniui.

Skulptorius H. Orakauskas savo darbais yra išpuošęs Kupiškio miestą ir dar daug Lietuvos vietelių. Kupiškėnai net dvi dešimtis miestų puošiančių menininko skulptūrų sujungė į turistams siūlomą aplankyti maršrutą. Galeriją po atviru dangumi, kur puikuoja „Laiko spiralė“, „Merkurijus“, „Baltų medis“, „Piemenukas“, „Amūras“, „Mūza“, „Lėvuo ir Kupa“ bei kiti.

H. Orakauskas prisiminė, kad idėją Vyžuonų istorijos paminklui pranašiška susapnavęs. Juk pokariu stipriai išdegus žydų kvartalui, nugriovus paminklą Nepriklausomybei, aikštė pasiliko be svarbesnių meninių architektūrinių akcentų. Metaloplastikos figūromis išreikšti istoriniai ženklai pasirinkti pasitelkus ryškiausiai vaikystės išgyvenimais bei gyvenimiška patirtimi ir nuolat sąmonėje besisukančiomis mintimis apie tėviškę.

Autoriaus nuotr.

I S P E

Festivalyje „CONCRETE ART FEST“ buvo maišomas betonas ir muzika

Rugsėjo 6–9 dienomis kūrybinių industrijų festivalis „CONCRETE ART FEST“ pakvietė į betono laboratoriją Anykščių menų inkubatoriuje. Festivalio svečiai aktyviai stebėjo kūrybinius procesus ir susipažino su neribotomis betono panaudojimo galimybėmis. Vyko menininko iš Suomijos Tatu Tuominen paskaita, grupės „shishi“ koncertas, jaunųjų didžėjų konkursas ir kt. VDA Kauno fakulteto Dizaino katedros studentų darbų parodą galima lankyti iki spalio 1 d.

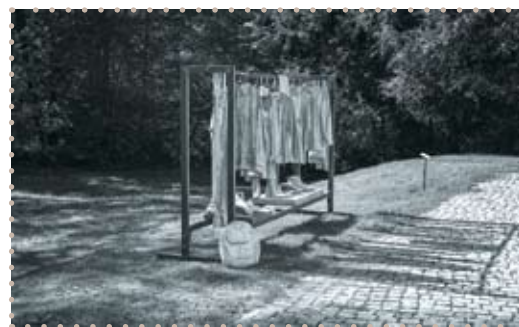

„Ar žinojote, kad betono sunaudojama daugiau, nei bet kurios kitos žmogaus sukurtos medžiagos? Betonas tapo ne tik statybine, bet ir dekoratyvine medžiaga. Naujos rišamosios medžiagos nudažo betoną įvairiausiomis spalvomis ir net padaro jį skaidriū, leisdamos kurti įvairiausius objektus. Žingsniuodami miesto parko takais, stebėdami įvairius architektūrinius objektus, mes „bendraujame“ su betonu per atstumą, vertiname jo konstrukcines savybes, bet ar dažnai susimąstome, kad betoną gali būti draugiškas? Liesti, sėdėti, žaisti. Prieš daugelį šimtmečių padėjęs pagrindus miestų civilizacijai, šiandien betoną – puiki priemonė dizaineriams įgyvendinti savo idėjas“, – pasakoja vienas iš festivalio „CONCRETE ART FEST“ dalyvių, VDA Kauno fakulteto dizaino programos vadovas doc. Egidijus Valentinavičius, kurio vadovaujama studentų komanda festivalyje kūrė eksperimentinę betono laboratoriją. Festivalyje taip pat su betono medžiaga improvizavo trys kviestiniai skulptoriai (Jonas Gelčys, Danas Aleksa ir Jurga Užkurnytė). Kiekvienas turėjo savo užduotį ir idėją, tačiau pats kūrybinis procesas vyko bendradarbiaujant tarpusavyje, ir tai suteikė pridėtinės vertės įgyvendinant sumanymus. Vienas iš šio, jau dešimties metų iš eilės vykstančio, kūrybinių industrijų festivalio tikslų – į veiklą pritraukti jaunimo. „Pagalvojome, kad šiame tam puiki proga, nes pasirinkta medžiaga betoną – universali ir su ja galima išgauti modernių sprendimų. Reikėjo tik atrasti formatą, kuris sudomintų jaunus žmones. Tuomet gimė idėja fix – betono medžiagą sujungti su muzika. Maišyklėje maišomas betonas, o didžėjai maišo, miksuoja muziką“, – sako vienas iš „Concrete art fest“ organizatorių, Anykščių menų inkubatoriaus

projektų vadovas Irmantas Rimkus. „Visada siekiame į Anykščius pritraukti kokybišką, įdomią muziką. Tad į festivalį pasikvietėme grupę „shishi“, charizmatiškąją merginų trijulę, kuri pradėjo penktadienio vakarą. Iškart po koncerto startuos jaunųjų didžėjų konkursas „Betonų maišyklė“. Džiaugiamės, kad prie organizacijos proceso entuziastingai prisijungė jaunosios kartos atstovai, kurie geriausiai žino, kaip renginio formatą padaryti patrauklų jaunimui. Teisėjauti pakvietėme profesionalų elektroninės muzikos grojimą ir renginių organizatorių Romą Giriūną, dar žinomą

kaip Doctah Jahngle“. Dar vienas iš festivalio svečių – Tatu Tuominen, menininkas iš Suomijos, pastaraisiais metais atlikęs keletą viešųjų meno kūrinių užsakymų Helsinkio ir Lahti miestuose. T. Tuominen kūryba nagrinėja ryšį tarp spausdinto vaizdo ir atminties. Jo darbai paremti knygos ir įvairiose fotografijų, piešinių ir spaudinių kolekcijose esančiais šaltinių vaizdais. Meniniame procese pasisavinti vaizdai virsta nauja materialine forma ir šiuolaikiniame kontekste, todėl įgyja naują prasmę. Minėtuose projektuose specialia technika piešiniai buvo perkelti ant betono ir atgaivino miestų erdves. Apie šiuos projektus ir kūrybinius eksperimentus Tatu papasakojo festivalio auditorijai. Anykštėnai ir miesto svečiai visą savaitę galėjo tapti aktyviais festivalio dalyviais ir atviru žvilgsniu stebėti kūrybinius procesus, bendrauti su kūrėjais, pamatyti, kuo virsta statybinė medžiaga – betoną, patekęs į kūrėjų rankas“. Kūrybinių industrijų festivalį „CONCRETE ART FEST“ organizavo VSĮ Anykščių menų inkubatorius – menų studija. Remia Anykščių rajono savivaldybė ir Lietuvos kultūros taryba, specialią prizą įsteigė UAB „Bikuvos“ prekyba.

13 klausimų Linui Mikutai

„Aukštaitiškas formatas“ uždavė 13 klausimų kino ir teatro režisieriui, Anykščių menų inkubatoriaus – menų studijos rezidentui, kino gamybos kompanijos „Lela Films“ įkūrėjui Linui Mikutai. Iš Klaipėdos krašto kilęs L. Mikuta šiuo metu gyvena ir dirba Anykščiuose.

1. – Dėl ko labiausiai pasiilgstate gimtosios Klaipėdos?

– Dėl vaikystės vietų. Didelio vandens. Rūko, ateinančio iš jūros. Žuvėdrų klykavimo paryčiais.

2. – Didžiausias atradimas, įsikūrus gyventi Anykščiuose.

– Laiko ir erdvės dermė. Anykščiuose laikas eina kitaip, nei didmiestyje. Jis labiau žmogiškas, suprantamas. Neleikiantis, kaip brangus automobilis automagistralėje.

3. – Mėgstamiausias kino filmas.

– „Deadman“ (rež. Jim Jarmusch).

4. – Koks pirmasis Jūsų automobilis?

– „Fiat Tipo“.

5. – Ką dažniausiai sapnuojate?

– Kas labiausiai neramina, tą sapnuoju.

6. – Kas Jus priverčia nusišypsoti?

– Komiškos situacijos, į kurias pakliūva žmonės rimtais veidais.

7. – Koks buvo Jūsų pirmasis darbas?

– Antros kategorijos dažytojas.

8. – Kur Jūsų mėgstamiausia atostogų vieta?

– Latvijos pajūris.

9. – Kokius gabumus manote turįs?

– Sakyčiau, kad nereikšmingus dalykus paversti reikšmingais.

10. – Kiek valandų per naktį miegate?

– Visaip pasitaiko. Bet dažniausiai iki 7 val. užtenka. Patinka dienomis pusvalandžiui nusenūsti.

11. – Kiek laiko truko Jūsų pirmoji meilė?

– Visą amžinybę. Bent tada, darželyje, taip atrodė.

12. – Kokius laikote augintinius? Kokie jų vardai?

– Drugelį Pelėdą. Bet jis jau ant mirties slenksčio. Deja, drugeliai gyvena trumpai.

13. – Kodėl jums patinka/nepatinka ruduo?

– Patinka saulės šviesos kritimo kampas, kuris pasidaro dramatiškesnis,

Jonas Jurevičius nuotr.

► Kino ir teatro režisierius Linas Mikuta yra sudažyavęs daugiau nei dešimtyje tarptautinių ir Lietuvos festivalių, o jo sukurti dokumentiniai filmai yra pelnę tarptautinį pripažinimą.

sodresnis, fatališkesnis. Taip pat voratinkliai, rūkai, gaivi rudeninė pavasarinė vėsa. Nepatinka dėl to, kad tai preliudija į tamsą, darganą, purvą keliuose ir ant batų.

Vyžuonose sukurtas siaubo filmas

Šią vasarą Utenos rajone, Vyžuonose įvyko šiame miestelyje prieš trejus metus nufilmuoto ilgo metro siaubo filmas „Aš ne viena“ premjera.

► Filmo „Aš ne viena“ scenarijaus autoriai – Gytautė Gineitytė ir Neivaldas Bikelis.

Robertas Aleksiejūnas ►

Kino juostos idėjos autorius ir prodiuseris – Neivaldas Bikelis, scenarijaus autorė – Gytautė Gineitytė, režisierė – Kristina Kunčinė.

Kino filmui Vyžuonos pasirinktos neatsitiktinai, nes jo kūrėjams šis miestelis yra puikiai pažįstamas. N. Bikelio mama yra kilusi iš Vyžuonų, vasaras šiame miestelyje jis leisdavo pas močiutę, o K. Kunčinėitė yra

vyžuoniškė.

Filme „Aš ne viena“ pasakojama apie keturis jaunuolius, 1997 metais Vyžuonose ką tik baigusius mokyklą ir svajojančius apie studijas Vilniuje arba užsienyje. Pagrindinė filmo herojė turi psichologinių problemų – ją kamuoja susidvejinusios asmenybės sindromas. Per jos paveikslą kino juostos kūrėjai stengiasi atskleisti psichologinius, emocinius išgyvenimus, kuriuos patiria probleminėje šeimoje augantis žmogus.

Siaubo filme „Aš ne viena“ vaidina Erikas Druskinas, Rūta Daunoraitė, Dominykas Vaitiekūnas, Eva Smoriginaitė, Arnis Aleinikovas, Evaldas Leskauskas, Saulius Bagaliūnas, Miglė Janutėnaitė.

Šio filmo sukūrimą parėmė ir Utenos rajono savivaldybė, o jo kūrėjai turi ambicingų planų – filmą pristatyti vienoje didžiausių pasaulyje kino platformų „Amazon Prime“, taip siekdami įrodyti, jog tokio unikalaus žanro kino juostos gali būti kuriamos ir Lietuvoje.

„Ritmas“

Vienas iš kryžiažodžių „Ritmas“ išsprendusių skaitytojų gaus 30 eurų „Auksaros“ čekį. Teisingus atsakymus galite pranešti telefonu (8 381) 59 458, paštu (Vilniaus g. 29, LT 29145, Anykščiai) arba elektroniniu paštu (vidmantas.s@anyksta.lt).

Praėjusiam „Aukštaitiško formato“ numeryje spausdinto kryžiažodžio „Oras“ teisingas atsakymas – DRAUGUŽIS. Šį kryžiažodį išsprendė 60 skaitytojų. Tai I. Radzevičienė, J. Mieželienė, E. Tamulėnienė, A. R. Vilimas, R. Vencloviėnė, R. Budrienė, A. Skaržauskienė, D. Varnienė, B. Augulienė, R. Šulnienė, O. Arienė, A. Lunevičius, E. Zlatkutė, D. Patumsienė, A. Patumsis, J. Pranckevičienė, R. O. Deveikienė, V. Stasiūnienė, V. Vilčinskienė ir J. Mameniškienė iš Anykščių, J. Petrauskienė, L. Dobrodiejienė, G. Penkauskienė, J. Zenčiauskas, R. Valančiūnas, L. Sinicienė ir J. Biliuvienė iš Utenos, B. Gudonienė, E. Sunkurytė ir R. Dolmantienė iš Viešintų, K. Imbrasienė, G. Radzevičienė, S. Žibutienė ir G. Jančiauskaitė iš Šovenių, L. Ruša, A. Rušaitė ir D. Šimėnas iš Vilniaus, A. Puolis ir E. Kiškienė iš Kavarsko, B. Žiogelienė ir D. Karvelienė iš Antrųjų Kurklių, D. Augutienė iš Butėnų, J. Pavilionis iš Užpalių, P. Šimėnas iš Ukmergės, B. Kvaselienė iš Pakalnių, G. Šnurova iš Kuktiškių, J. Liubeckaitė ir B. Karalienė iš Molėtų, R. Vaiginytė iš Aknystų, B. Aukštakalnienė iš Kurklių, I. Guobienė iš Svėdasų, V. Gasiulienė iš Radeikių, E. Vigelienė iš Biliakiemio, A. Kuolienė iš Kunigiškių, R. Šiaučiuonienė iš Mitašiūnų, A. Lisauskienė iš Mickūnų, G. Gudelis iš Naujųjų Elmininkų, J. Dubrienė iš Meldiškių, A. Sedelskienė iš Galvydžių ir A. Bagdonienė iš Vaitkunų.

Burtai lėmė, kad prizas – „Auksaros“ čekis – atiteks **V. STASIŪNIENEI** iš Anykščių. Prašome šią skaitytoją užsukti į redakciją (Vilniaus g. 29, Anykščiai) atsiimti čekio.

Atėnės Partenės šventykla Atėnuose	Statinys	Nugaros slankstelių virtinė	Bankrutavęs bankas	Muzikos garso rašmuo	Ar tu ... už pagalbą?	Vėzdai
8						Naktį vi... katės pilkos
Kėdės be atlošų	Užmatomas plotas	Planeta	... obuolys			
Japoninė vyšnia						... visos ten buvo
		9	Politiko Kubiliaus inicialai		4	... čia nėra ... de Fiunesas
Šaudykla			Lemtis	Urvai / rankis siūti		
		10	Avių taukai / Darbo Vinsentas ir Grenadinai
Balnokim, broliai, žirgus, reiks ... joti	Persijos valdovų dinastija	Klampus pušų skystis			2	Venusėlos kodas
			Štai, va Pėdos dalis			Draudimas Kerė ... Mos
	7			Specialių tyrimų tarnyba		Paukštis išskleidė ...
Sjauk per petį ... kartus	Karaliaus galvos papuošalas	Žvėris / Duoda lakti	5	Rašytojas Edgaras Alanas ...		
Iškilmingas žygiavimas	Padėk ... vo eilėraščių			Plikyti ... usainiai	Korano skyrius	Baigs sėti
				11	Valgo pilna b...	Sen. graikų pergales deivė
Dėmėtas miškų plėšrūnas	... čia? Pa... su manimi		Mešką primenantis žvėris	Dainininkė ... Ficdžerald		
6			Pa...rusas	Rožinės sv...os	3	
Bažnyčios ka...ų teisė		Vieta palei lauką				
Vikmedis		1				Tu neturi teis... man priekaištauti!

Auksara
JAVELYRINĖ PARDUOTUVĖ

Prekybos centras „AUŠRA“
Aušros g. 21, Utena
Tel. 8 676 21 336
El. p. auksara1997@gmail.com

Parengė žurnalų „oho“ redakcija

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11

oho
KRYŽIAŽODŽIAI

+37062083544 | SVEIKATOSOAZE.LT

KVIEČIAME
apilankyti ir pasinaudoti Anykščių baseino BANGĖNIS komplekse esančiomis sveikatingumo skatinimo priemonėmis: garine drusky pirtimi, turkūška pirtimi, liežuviška pirtimi, infraraudonųjų spindulių pirtimi, hidromasažiniu baseinu, šilurine vonia, masažinėmis vandens kaskadomis bei 25 m ilgio plaukimo baseinu.

Maloniai lauksime jūsų gerbiamai/gerbiama

Apilankymo skaičius: _____

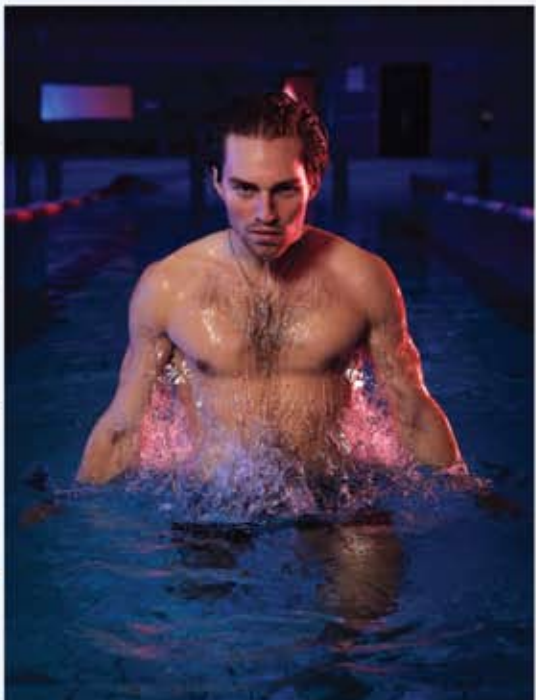
Kupono nr. _____
Kuponas galioja iki _____
info@sveikatosoaze.lt, sveikatosoaze.lt

Ažupiečių g. 1A, Anykštai, +370 620 83 544, info@sveikatosoaze.lt

DOVANŲ KUPONAS

UŽSAKYTI

Didžiausia medienos tiekimo ir apdirbimo įmonė Anykščiuose

Jūsų patogumui galite
įsigyti kokybiškos
skandinaviškos
medienos gaminių:

- › Dvigubo pjovimo mediena
- › Obliuota konstrukcinė mediena
- › Vidaus ir lauko dailylentės
- › Termo mediena
- › Malkos
- › Baldinės plokštės
- › Faniera
- › Terasinės lentos
- › Granulės
- › Briketai

KONTAKTAI:

tel. +370 659 80772

info@ltfgroup.lt

www.ltfgroup.lt